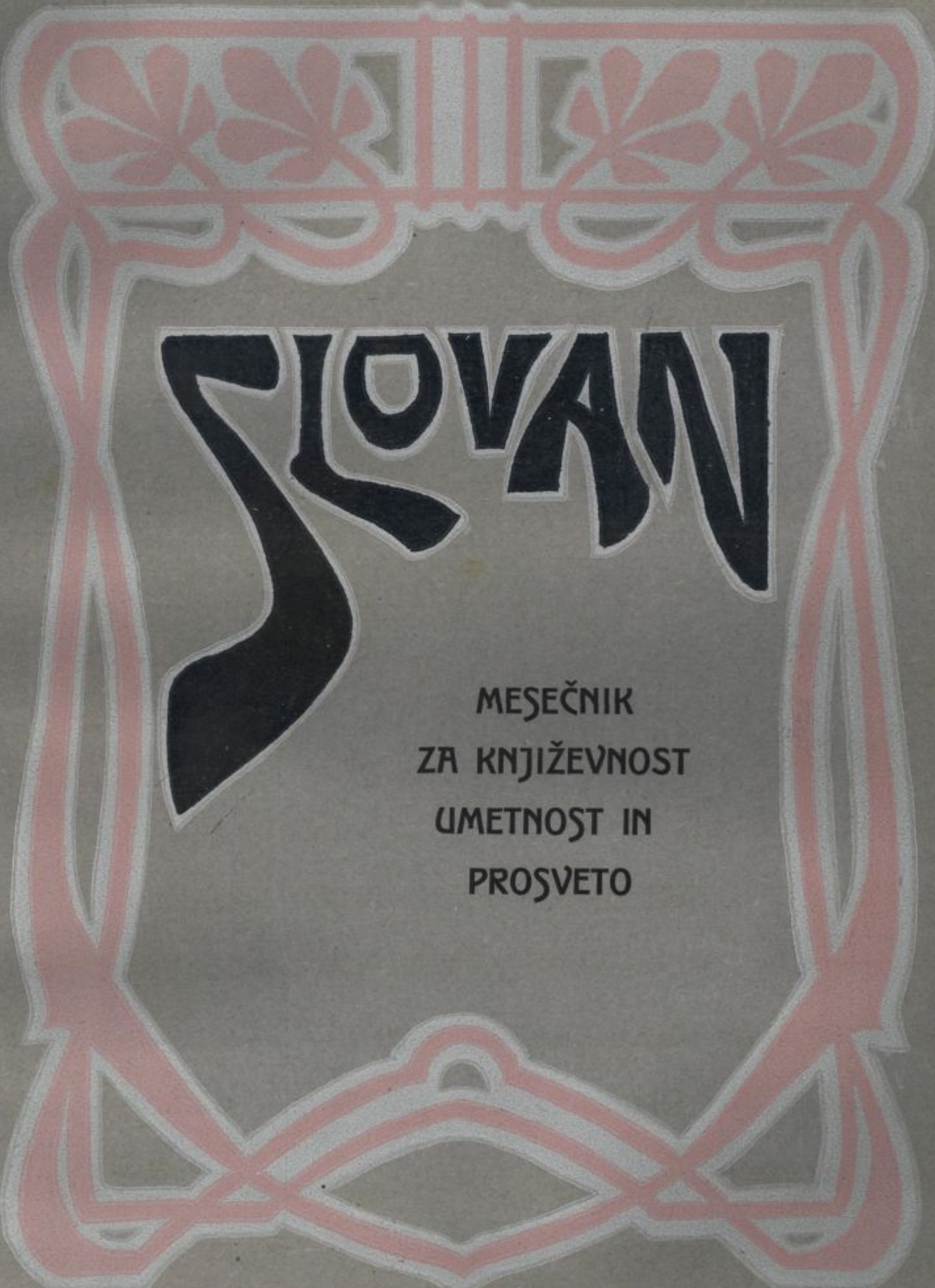

LETNIK IV. - 1906.

ZVEZEK 1.

SLOVAN

MESEČNIK
ZA KNJIŽEVNOST
UMETNOST IN
PROSVETO

VSEBINA.

Ivan Cankar: Na otoku	1	Listek	29
Borisov: Akacija	7	Književnost:	
Iz pesniške zapuščine Josipa Murna Aleksandrova: Majka, Sv. Petra noč, Pesem o košnji	8	Tehniški slovar „Slovenske Matice“. — Zofka Kveder- Jelovškova: Iskre. — Anton Linhart: Županova Micika. — Bogumil Vošnjak: Na razsvitu. — Aleksander Dumas sin: „Dama s kamelijami“. — Slovani v svetovni zgodovini. — Jose Maria de Heredia.	
Dr. Fran Goesti: Dejanja v nezavesti in omračenju	10	Gledališče in glasba:	
Zofka Jelovškova: Iz spominske knjige	14	Slovenska drama. — Slovenska opera. — 150. rojstni dan prvega slovenskega dramatika — Antona Linharta.	
Borisov: Ob morju	16	Raznoterosti:	
Ivan Lah: Iz časov romantike	17	Hotel „Union“ v Ljubljani.	
Jos. Wester: Slovenske končnice in fol- klora	22	Naše slike:	
Dr. Vinko pl. Šercl: Iz življenja starih Indov	26	K. Maratta: Mati božja. (Umetn. priloga.) — Srečko Magolič: Prvi sneg. (Umetn. priloga.) — Jules Blaas: Tek- movalna dirka. — Robert Frangeš: Medicina. — Sofija Koner: Božična pesem. — P. P. Rubens: Štiri deli sveta. — Robert Frangeš: Justitia. — Narodne slike s panjev. — Anton Linhart. — Hotel „Union“ v Ljubljani.	
Kristina: Prijateljem	28		

Josipina Schumi

tovarna sladčic in kanditov
v Ljubljani.

Vsakovrstne času primerne pred-
mete, kakor:

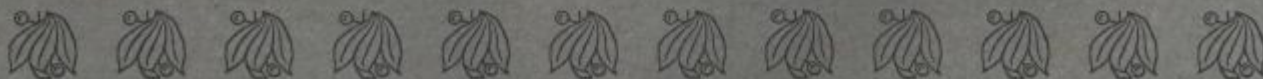
čokolado,

Vse v izborni kakovosti ter po
kolikor mogoče nizki ceni.

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

Priporočam p. n. čast. gosp. trgovcem
in slav. občinstvu svojo največjo, naj-
cenejo zbirko sladničarskih izdelkov.

fine bonbone,
pecivo itd.

K. MARATTA: MATI BOŽJA.

JULES BLAAS: TEKMOVALNA DIRKA.

NA OTOKU.

Spisal Ivan Cankar.

Tesneje nego kdaj poprej se me je oklenila moja Muza, grenka skrb; mislil sem že po pravici, da se ji ne izvijem nikoli več in velika je bila moja žalost. Zakaj hudo je pogledati v oči poslednji uri.

Moj prijatelj doktor Robida, ki mi je zelo naklonjen, me je povabil na prijazen izprehod, da bi razvedril moje srce. Stopila sva v prostran vrt, ograjen z visoko železno ograjo. Čudno tiho je bilo na vrtu, drevje je bilo temno in žalostno, tudi na peščenih stezah in na gredah so ležale lene sence — in vendar je sijalo solnce na nebu. Ljudje, ki so naju srečevali ter naju pozdravljali, so bili resni in zamišljeni; hodili so, mudilo se jim je nekam, toda pozabili so na cilj in se niso mogli več domisliti nanj. Izza drevja se je svetilo visoko belo poslopje; od daleč, kakor pod nama, je šumela voda.

Sedla sva v lopo, v mrak. In komaj sva sedla, je prišel človek in je pozdravil in je pri-

sedel k nama. Zelo spodobno je bil oblečen, njegov obraz pa je bil bled in je razodeval globoko, neutolažljivo žalost. Ozrl se je name z resnimi očmi in je izpregovoril:

„Ni mogoče ubežati, ni mogoče!“

Nato je pripovedoval svojo prav tako čudno, kakor potresljivo povest:

„Kakor veste, mi je ime Franc Kosirnik; do tistega časa, ko se je izpolnila moja usoda, sem bil profesor prirodoznanstva. Ne po poklicu, temveč po dolžnosti. Tudi oženil sem se. Moje življenje pa ni bilo veselo. Nikoli ni bilo veselo, dragi gospod, in prašam vas radoveden: kaj je veselje? Ali to ne spada k stvari. Pač pa vas vprašam: ali veste, kaj je skrb? Tista skrb, ki ne bije v glavi, temveč ki grize v srcu, v srcu, brez prestanka, vso noč, da sliši človek škrtanje njenih zob? To sem vas vprašal, ker ne veste odgovora. Jaz ga vem.

Prišlo mi je nekoč na misel, da bi ubežal. Ali slutite, da se je takrat izpolnila moja usoda?

Takrat, ko sem stopil na ladjo? Razpela so se jadra in kmalu smo bili na brezkončnem morju. Zibali smo se na rahlih valovih, nebo je bilo jasno, vesoljna svoboda nad nami, naokoli. Morda je bilo veselje, kar sem občutil v tisti uri. Jadrati smo dalje, kam? Na dolgi srebrni črti, ki se je lesketala za nami, sem videl, da bežimo hitreje od lastavice. Kam?

Nebo je bilo jasno, toda pooblačilo se je. Zmirom višji so bili valovi, zmirom bolj črni in bežali smo zmirom hitreje. Pa je prišel vihar, nenadoma je prišla noč. Kaj nisem vedel, dragi gospod, kaj nisem vedel? Ni mogoče ubežati. Prišla je noč, črna in težka, zagrmelo je z neba, kakor da se je rušil neskončni obok, silna pest je padla na ladjo in jadreniki so se lomili, zaplesali so čez krov in izginili; kakor velike utve so planila jadra proti nebu. Pest je udarila vdrugeič in na neizmerni dlani me je vzdignilo morje. Kam?

Jutro je bilo, jaz pa sem ležal na produ. Jaz sam. Ozrl sem se proti nebu, pokleknil sem ter sem zahvalil Boga za čudežno rešitev. Nato sem se napotil, da bi spoznal, kam me je bila posadila božja roka.

Take dežele nisem še videl prej nikoli in tudi bral še nisem o nji, kar se mi je zdelo jako čudno. Opazil sem takoj in na svojo žalost, da je prod mrtev, brez diha, brez glasu, vse do nizkih holmov na obzorju. Čudna tišina, težka, globoka, dušeča — kakor v srcu, od groze okamenelem. Nobene ptice pod nebom, ne utve, ne albatrosa. Nebo samo hladno, neprijazno; ne enega oblaka ni bilo na njem, svetilo se je v jeklenem svitu — solnca pa ni bilo. Bil je pač že velik dan, svetloba pa je bila zmirom enaka, ne žarnejša, ne bledejša; spoznati nisem mogel, odkod je prihajala. Morje je bilo mirno in črno; zgenil se ni rahel val, nikoli ni pljusnila riba na površje. Zajel sem s periščem: voda je bila težka in oljnata.

Prod je bil ves pokrit s črnim prahom, kolikor daleč je seglo moje oko. Žalostna, mrtva, sovražna pustinja; ne drevesa, ne grma, ne bilke.

Kam me je bila posadila božja roka? Ali me je rešila, ali mi je naklonila v svoji jezi strašnejšo kazen, nego bi bila smrt v valovih? Upal sem, da me je bilo vrglo morje po naključju na najpustejši kraj te čudežne dežele in tako sem se napotil, da bi našel pokrajino, ki jo je bil Bog vsaj za silo blagoslovil. Nameril sem se proti holmom, da bi se razgledal po deželi.

Nisem še hodil dolgo, bil sem komaj na vznožju nizkega holma, ko sem spoznal, napol

radosten, napol strahoma, da je hodilo nekoč življenje po teh krajih. Sklonil sem se: na črnem prahu je ležala bela kost, krepko razvita človeška čeljust brez zob; ostali deli okostnika so bili pač že zakopani v prahu in le meni v znamenje in spomin je ostala pod nebom čeljust. To sem občutil takoj in zdelo se mi je naravno.

Stopal sem počasi v hrib; kakor na produ: sam črn prah. Na prvem nizkem holmu sem se ozrl; za mano hrib, pred mano, na vse strani, črno, mirno morje. Šel sem dalje, višje; noge so se mi udirale v prah in so izpoddrsavale; truden sem bil.

Kolikor bolj se je širilo obzorje pred mojimi očmi, toliko bolj sem spoznaval, da me je bil položil vihar na samotni otok in ne na mrtev prod velike dežele. Kje je ležal ta otok, ob katerem delu sveta, v katerem morju? Na severu ali na jugu? Zemlja mi ni dala odgovora in tudi nebo ga ni dalo. Take zemlje in takega neba nisem poznal dotlej in vendar sem bil prirodoznanec po dolžnosti. Stopil sem na vrh: morje vsenaokoli.

Pomislite, gospod — nič nisem bil žalosten. Celo neko prijetno čustvo (morda je bilo veselje?) se je zgenilo v mojem srcu. Sam! Oddahnil sem se, Bog vedi zakaj. Sam? Kje je zdaj skrb? Kje žalost, srd, kje sram in kes? Odkod ponižanje, čemu razočaranje? Sam! Napela so se mi prsa, pljuča so dihala globoko. In spoznal sem: le v samoti je svoboda.

Zavedal sem se prav jasno, da mi je treba poginiti od gladu in žeje. Tri, štiri dni še, morda celo ves teden; in nato ležem in — ničesar več. Ampak te tri dni, ta teden — svoj, sam, svoboden! Ali verjamete, gospod, da je trenotek čiste svobode dostojno plačilo za glad in smrt? O, trenutek otroka, trenutek brez skrbi! Skrb — to je vse trpljenje življenja. Vesolen pojem, beseda vseh besed; vse je v nji: žalost, sram, ponižanje, razočaranje, in glad in blaznost in smrt. Zdaj, človek: brez skrbi; in ne en trenutek, niti ne kratko uro! Tri dni, tri dolge dni, ves teden morda! Nekateri pravijo, in tudi doktor Robida je teh misli, da človek, ki ljubi svojo bolezen, ni bolan, in da človek, ki se ne meni za glad, ni lačen; tako se je pripetilo, da so stradali po štirinajst dni, ali po tri tedne; in zadnjič se je kazal na Dunaju človek, ki je stradal radovoljno celih štirideset dni. Štirideset dni svobode, gospod! In potem? Potem zatisnem oči in praznujem vstajenje v vesoljnost.

O, žalostne misli niso bile, ki so se pogo-varjale v mojem srcu, ko sem stal na vrhu ter se

razgledaval po svoji deželi. Otok ni bil velik in skoro okrogel je bil; kakšnih dvajset kilometrov dolg in prav tako širok. Za izprehode ne premajhen in ne prevelik. Zelo podoben je bil cesarski žemlji; razrezan, razsekan na četvero, petero delov, ki so si bili precej enaki. Globoke zaseke, črne, temne; strmi holmi, črni, temni; in črn, temen prod. Ne bilke, ne grma, ne drevesa; in ne človeka. O, ne človeka! Šele tedaj sem okusil, kakšna slast je, ne videti človeka; pomisliti, da ni človeka na svetu, da je izumrl rod; čutiti, da nikoli več ne udari tuja roka na srce, da ne prestraši ušesa nikoli več kričeči glas dvo-noge živali, da se nikoli več ne orose oči, ker so bile srečale tujega očesa zli pogled!

Truden sem bil in sem legel. Na vrhu hriba, svoje zemlje gospodar. Že sem bil zatisnil oči in prihajale so sanje, prijetne kakor nikoli. Nenadoma vzdignem glavo in se ozrem, ker se me je bila dotaknila božja roka ter me vzdramila.

Nisem bil sam.

Zgenilo se je ob vznožju hriba, v kotlini. Morda pol ure daleč, morda celo uro; toda moje oči so videle natanko in bile bi videle v tem vesoljnem miru, da je bila vztrepetala nežna perot na obzorju, da se je bil nad drobnim črvom razmaknil prah globoko na produ. Zgenilo se in je vstajalo, zibalo se je počasi, neokretno, in zibalo se je proti meni, v hrib.

Z istimi koraki, prav tako počasi, zmirom višje in zmirom višje je prihajala groza v moje srce.

Jaz, nekoč prirodoznanec po dolžnosti, nisem spoznal živali, ki je čudovito rasla pod menoj, vzdigala se višje ob vsakem zibajočem, se omahujočem koraku. Podobna je bila želvi, toda ni bila želva, dasi je nosila njen težki oklop, ki je zakrival hrbet in boke. Groza mi je poostrila pogled in tako sem videl žival, kakor da je stala pred menoj. Dolga je bila poldrug meter brez vratu in glave in prav tako visoka. Oklop je bil sestavljen iz črnih plošč, ki so se razmikale neprestano, toda brez šuma. Noge so bile previsoke za želvo; debele, odete z zgrbljeno, debelo kožo, toda mehke in gibke, kakor razlomljene v kosteh; smešni so bili prsti, dolgi in krempljasti, skoro podobni veliki, zatekli opičji nogi. Vrat, pol metra dolg, se je vil neprestano, ob vsakem koraku, od desne na levo, od leve na desno. In na vratu je bila glava in v glavi so bile oči, ki so strmele name s pol topim, pol hudobnim pogledom. To ni bila živalska glava, bolj je bila podobna človeški nego opičji. Čelo nizko, od obrvi gor so že rasli trdi, ščetinasti lasje; čeljusti so bile krepke, liča so bila poraščena s temno-

sivo dlako; v očeh pa je bil človek, v topih, hudobnih, zakrvavelih očeh. In glava se je zibala na dolgem vratu od desne na levo, od leve na desno, in oči so strmele name.

Zibala se je žival navidez neokretno, toda čudovito hitro; zdelo se mi je, da je bil en sam trenotek, trenotek nepoznane, nečloveške groze, in že je bila razdalja med nama komaj še četrt ure; nerodno, opotekaje se, in vendar z veliko spretnostjo je plezala navkreber, s klanca na klanec, iz jarka v jarek; za hip je izginila, toda prikazala se je takoj in zmirom so bile uprte name hudobne, zakrvavele oči.

In v strahu svojega srca sem jo spoznal. Kajti ona je bila, ki me je preganjala vse življenje od rojstva, nevidna, skrita sama v svojo noč, strašna in neizprosna, ali nikoli strašnejša kakor v tej uri, ko mi je pokazala svoj obraz.

Od groze in studa so se mi tresle noge in prvi moji koraki so bili omahujoči. Z vso siromašno močjo, ki je bila še ostala v moji krvi, sem planil nizdol, opotekal se ob jarkih, padal v kotline, raneval se ob skalah. V kratkih minutah sem stal pod hribom. Tresel sem se in mraz mi je bilo, po licih pa mi je lil pot v dolgih curkih in se je mešal s krvjo. Stal sem in se nisem upal ozreti in sem vedel, da se moram ozreti. Morda stoji že za mano, tik za mano, vzpenja, vije dolgi vrat, da bi mi pogledala v obraz.

Ozrl sem se v tistem trenutku, ko se je bila vzpela na hrib in so me pozdravile njene oči. Prednji del telesa se je nagnil, noge so se razkoračile, iztegnila je vrat in je kotalila nizdol zelo urno, zibaje se, v velikih, neokretnih skokih. Tudi jaz sem se napotil.

Kakor tudi je čudno: v vsi svoji grozi sem še zmirom trezno mislil; zdi se mi, da še bolj bistro nego poprej. In tako sem spoznal, da bi bilo nespametno bežati pred njo, kajti gotovo je bilo, da ji ne uidem. Njene neokretne, zvite in razlomljene noge so bile tako urne, da bi me dohitela, še predno bi se zgrudil od utrujenosti. Zdaj je bilo treba torej pokazati, kaj je pamet in razum, kaj je človek in kaj žival.

Krenil sem nizdol po ozki in globoki zaseki, ki me je skrila njenim očem, nato sem zavil nenadoma na desno, preskočil par jarkov ter se vrnil v klanec, do pasu sključen, z urnimi, tihimi koraki. Če sem padel na obraz, nisem čutil bolečine in nisem videl krvi; ležal sem ter poslušal. Od nikoder glasu. Ali je bilo pol ure, ali ura, ali dve uri: stal sem na hribu. Ne stal; klečal sem na kolenih, pesti uprte v tla, glavo sklo-

ROBERT FRANGÈS: MEDICINA.

njeno. Slušal sem svoje srce; umazane, rjave kaplje, pot in prah in kri, so mi kapale od čela.

„Ne ozri se, potrpi!“ sem premišljeval in že sem polagoma, počasi, oči pol zatisnjene, obračal glavo. Tako je hotela moja usoda, določena od početka. Pogledal sem — in pogledale so name od vznožja, iz temne kotline, zakrvavele, hudobne oči. In zapazil sem takrat še nekaj drugega: velika, zobata opičja usta so se napol odprla; ozkoten, neizmerno zloben, trd in neusmiljen nasmeh se je razlil po vsem odurnem obrazu. Zapisano je bilo v očeh in v smehu s črkami tako resničnimi, kakor sveto pismo, da ne uidem nikoli. Iztegnil se je vrat, ogromno telo se je zazibalo in valilo se je v hrib s čudno lahkoto, brez utrujenosti.

Gospod, poznal sem človeka, ki je bil v nogah bolan in je polegal in si je upal komaj na cesto; po desetem koraku je omahnil, zastokal je in se je vrnil. Zgodilo pa se je, da je dobi žalostno sporočilo: umirala je ženska, ki jo je ljubil nekoč. In napotil se je v hribe, kakor je bil; rasel je strah in rasla je njegova moč in hodil je brez počitka od jutra do noči in ni čutil nog.

Vstal sem in sem se napotil po drugi strani navzdol. Morda sem vedel že takrat, ko sem ugledal, kaj je bilo zapisano v njenih očeh, da je beg nesmiselno početje in da bi ravnal pametno, če bi omahnil ter se udal. Čemu daljšati trpljenje, čakati, da kane iz srca poslednja kaplja? Toda kljubovanje je bilo v mojem strahu. Ne udati se! Ne udati se, dokler me ne zgrabi, dokler mi ne izkoplje oči, ne iztrga srca! In napotil sem se, in bolj sem padal nego hitel po strmih rebrih, skozi grapave zaseke, po gladkih klancih. Ne samo kljubovanje, tudi zlobnost, iz obupa in bolečine porojena, je bila v mojem srcu. Lovi, lovi, hiti, išči! Pod hribom sem se ozrl in kakor otrok sem spačil obraz ter sem ji pokazal osla z obema rokama. Stala je na vrhu in tudi njen obraz je bil spačen, hudobno-vesel. Nič ni odlašala; brez utrujenosti, mirno, ne hitreje in ne počasneje kakor poprej se je kotalila v dolino.

Tudi jaz nisem počival. Bežal sem po črnem prahu, ki je pokrival na debelo ves prod. Oziral se nisem in tudi slišal nisem ničesar, toda vedel sem, da hiti za mano z enakomernimi koraki, zibaje se, zvičuje vrat in da se bliža.

Pametna misel me je prešinila v tistem trenutku velike nevarnosti. Še par minut morda in že bi bil čutil smrdečo sapo njenih ust; vzdignila bi bila že morda neokretno, težko nogo ter mi jo položila na goli tilnik, iztegnila bi bila vrat in

nenadoma bi se prikazal pred mojimi očmi njen ostudni obraz. Še par minut.

Zavil sem nekoliko višje v hrib, ker so bila tam tla skalovita in razpokana in bi se ne poznali sledovi mojih nog tako natanko, kakor v mehkem prahu. Hodil nisem več, temveč poskakoval na desno in na levo, preko jarkov, čez skale, kakor durak v cirkusu. Pametna misel me je bila prešinila in nikjer ni bilo rešitve, če je ni bilo v nji. Ozrl sem se naskrivoma, iznad rame: žival se je bila spustila v zaseko, sto klafter za mano in v trenutku se pač prikaže nad skalo njen zlobni obraz. Na glas mi je bilo srce od vzbujenosti; s par skoki sem bil v kotanji, ki me je skrila njenim očem; nato skozi zaseko, skozi dolgo, v črni kamen izklesano rakev, ki bi bila preozka za njen oklop; par korakov višje se je rakev razširila; skale, za moža visoke in skoro čisto gladke, na vseh straneh, le ozka, komaj za dva prsta široka zarez v kamnu. Pokleknil sem in sem pritisnil obraz na špranjo. Lovi, išči! Tresel sem se po vsem telesu, zobje so mi šklepetali in smejal sem se! Hiti, išči!

Prikazala se je daleč med skalami. Hodila je bolj počasi, zibala se je še bolj, še bolj je iztezala vrat. Očitno je bilo, da je izgubila sled, da sem jo bil prevaril z imenitno svojo mislijo. Počasi je stopala, zibala se je leno na desno, na levo; naposled je postala. Nikoli ni bila strašnejša in ostudnejša kakor v tistem trenutku. Noge so se čudno zvile, razkoračile, iztegnile se daleč, izpod oklopa in spustila se je na tla. Hkrati pa se je vrat visoko vzdignil, vzpenjal se zmirom višje, kakor da je bil v klopčič zvit pod oklopom; in štrlel je kvišku, zibal se je narahlo in vil, gnusna črna kača z ogromno glavo. Usta so se odprla, oči so se napol zatisnile; vohala je kanalja. Vohaj, išči! Vzdigala se je počasi, vrat se je sklanjal in vil zmirom močnejše. Našla je smer — zdaj išči pot, plezaj, vohaj! Tam na skali je kri z mojega lica, vohaj!

Kakor je bila težka in neokretna, je stopala z nerazumljivo spretnostjo po skalah, plezala v klanec, spuščala se v kotline in zaseke ter vstajala. Skozi ozko špranjo sem videl vso njeno pot. Velika je bila moja groza, toda mirnejša, topa; zakaj njene oči niso bile uprte name in vsa njena zloba in moja usoda je bila v njenih očeh. Videl sem njeno pot in sem opazil, s hudobnim veseljem, da ne hodi po sledu mojih nog in moje krvi. Našla je smer, poti ni našla. Upal sem natihoma, da pojde mimo, kakor pes mimo zajca, skritega v grmu. In že vnaprej sem užival zaslužno radost; užival sem radost, moje oči pa

so bile zalite od krvi in groza je držala moje srce v pesti.

Resnično, šla je mimo. Komaj dvajset klafter je bila pod mano; glava se je vrtela na dolgem vratu in se je ozirala. To je bil trenotek, ko se je morala izpolniti moja usoda. Pomislite, gospod, da mi je bilo določeno, recimo, sedem dni. To je bilo moje življenje, prav tako vredno kakor sedem let; in trenotek je bil dan, in minuta je bila mesec. Če jo prevarim le za uro, le za pol ure, je moj dobiček dragocen: pol ure — pol leta svoboden, brez skrbi. Veliko, strahu in upanja polno je bilo moje pričakovanje. In molil sem.

Ko sem molil, sem začutil, kako se je pačil moj obraz, kako so se širile moje ustnice v ostuden, neskončno hudoben smeh. Od groze se je bil spačil in razširil moj obraz kakor njen, ki je bila vzdignila glavo ter uprla name svoje zakrva-vele oči. Izdal me je bil moj pogled, ki se je srečal z njenim.

Vedel sem, da ni več upanja. In da ni mogoče pobegniti. Kaj je vse groza, ki sem jo občutil do tistega trenotka, v primeri z mislijo, da ni mogoče pobegniti? Še zmirom je slonel ob špranji moj obraz in moje oko je strmelo pričarano v oko živali. Čudne so bile misli, ki so se tedaj porodile iz moje groze. Mislil sem: ta otok ni moj, tujec sem v tej deželi, pritepenec; če se hoče gospodarju, da me muči za kratek čas, je to njegova pravica in ne bilo bi lepo od mene, da bi mu kratil veselje; in pritožiti bi se mogel k večjemu Bogu, če bi se gospodarju zazdelo, da me ubije na izviren in kratkočasen način. In še dalje so se izgubile moje misli, iz groze porojene; strmел sem v obraz živali in zdelo se mi je, da sem spoznal, kar bi bil moral spoznati od začetka: v človeku, ki je gledal name iz hudobnih oči, sem videl človeštvo. Gospod, zdaj ne odobravam teh misli; zakaj prežalostne so in Sancho Panza bi vedel veliko pregovorov, ki bi hudo osmešili tako protičlovečansko naziranje.

Še dvajset, še deset klafter; naposled se je vendar utrudila kanalja in veselilo bi me, če sem bil prvi, ki sem jo utrudil. Na produ leže čeljusti in lobanje; veliko jih je bilo, ki se niso branili; legijon morda, ki so bili slabši od mene.

Zdaj pride rakev, kanalja, zdaj glej! Resnično, stisnila se je v rakev; oklop se je nenadoma zožil, vrat se je vzdignil tako visoko, da je segal preko skale. Kdo se je bolj smejal, ali ona ali jaz? Ne misli, da zadaviš slabiča; moja groza je moja stvar in te ne briga nič! Koliko jih je bilo, ki so se tresli pred tabo? Jaz se ne tremem.

Obšla me je bila misel, prav tako čudna kakor nespametna. Stoj, brani se! In stal sem s sklonjeno glavo, pesti na prsih. Pridi! Ne bežati več, ne udati se; ne več strahu!

Stal sem in sem nenadoma padel na kolena, glavo sklonjeno, pesti na prsih. Vzdignila se je pred mano, toda vrat se je sklonil v silnem kolobarju, v oči so mi pogledale njene oči in obraz se je dotaknil mojih lic. Tedaj se je nagnila moja glava globoko v tilnik, še nižje, in se je dotaknila zadaj mojih nog — — — — —

Moj prijatelj doktor Robida je slonel zamišljen ob mizi. Dostojno oblečeni gospod je dovršil svojo povest, zakril si je čelo z obema rokama in je gledal v tla. Moje srce je bilo neizmerno žalostno.

„In kaj se je zgodilo?“

Dostojno oblečeni gospod je vzdignil glavo, pogledal mi je v oči in se je začudil.

„Kaj ne vidite? Kaj ne veste, da sem umrl!“

Pozdravil je, poklonil se je in je šel.

Doktor Robida, moj prijatelj, ki mi je zelo naklonjen, je nameraval s prijaznim izprehodom razvedriti moje srce. Toda bilo je sedaj bolj žalostno nego kdaj poprej.

AKACIJA.

Akacija, ki belo cvetje siplješ
na cesto osamljeno pred menoj,
kot cvet devojkine ljubezni sladke,
dozdeva se mi kras dehteči tvoj . . .

Le padaj, padaj, snežnobelo cvetje,
pobeli mojo osamljeno pot,
zagrnj večno mi grobove temne
spominov žalnih, vseh prevar in zmot! . . .

Borisov.

IZ PESNIŠKE ZAPUŠČINE JOSIPA MURNA — ALEKSANDROVA.

MAJKA.

Živela majka slabotna, sivolasa je,
imela sinove tri,
dala kri jim, bujnost stasa je
in vse svoje moči.

Kot kri ji, ah, čilost umrla je,
ni umrl ji, majki, vzos,
trpela molčé nemo zrla je,
no, beda ji zmogla ponos.

In dejala sinovom je svojim nekoč:
„Pustite me, da umrem —
dala kri, dala vam sem vso moč,
prišel čas, da odtodi grem.“

In užalostili so se sinovi trijé
in majki dejali so:
„Mi delali bodemo, mrli za te,
glej, udje se nam okreščali so.“

In dal prvi ji svojo je kri,
po svetu šel drugi, nazaj ga ni,
čuval tretji izdano vse žive je dni.

SV. PETRA NOČ.

Mesec gre nad goro,
gledal bo na zemljo
dolgo vso noč.

Ej, mesec gori gre
nad gore nad vodé,
jaz pa denarce
imam svetlé.

Mesec tak svetel ni
kot so denarci ti,
hej, Peregrina bi
vstala o polnoči.

Mesec dostojno zre
doli z neba —
kot pometena vsa
gladka je pot, svetla.

PESEM O KOŠNJI.

Živopisana,
zlatotkana si,
s cvetjem bujnim, dalj,
posejana si.

Širom na strani
vse razgrinjaš se,
kot svileni prt
izpreminjaš se.

Sredi ravni te
hrast prastar šumi,
poje ptica v njem,
šmarni dan časti.

Ah, ti ptica, ti,
poj veselo mi,
pojde bolj od rok
poljsko delo mi.

Padal pod menoj
bolj bo bujni cvet,
jutri Bog s teboj,
zlata senožet.

Solnce, name sij,
suši mi seno,
da po rožah bólj
mi dišalo bo.

Gora pisana,
ti pa stoj in glej! —
— — — — —
— — — — —

SOFIJA KONER: BOŽIČNA PESEM.

DEJANJA V NEZAVESTI IN OMRAČENJU.

Predaval v društvu „Zvezda“ na Dunaju dr. Fran Goestl.*

Nedavno se je razburjalo dunajsko prebivalstvo in časopisje, ker je neki ogerski grof na najbolj obljudenem šetališču streljal na neznano gospo. Ko je bil dotičnik po dolgem preiskovalnem zaporu od sodnih zdravniških izvedencev spoznan bolnim ter vsled tega oddan v privatno blaznico, tedaj je vnovič oživila senzacija, in ko je bil pozneje izročen sorodnikom v oskrbovanje, je bil grof tretjič snov govoricam in pisarjenju brez konca in kraja. Izumevali so cele romane in zlasti sumničili in obrekovali zdravniške kroge. Kako bi bilo tudi drugače mogoče v sedanjih, kljub vsej prosvetljenosti vendar vedi in nje zastopnikom tako sovražnih časih! Nepoklicani faktorji so znali nakopičiti toliko navidezne učenosti, da se ne čudimo, ako so preslepili marsikoga s svojo sodbo in obsodbo. Kdo pa je tudi čutil potrebo, da bi dal se od strokovne strani poučiti o vsej stvari! Verjel je rajši, da se vračajo zopet temni časi srednjeveškega nasilstva ter vsemogočnosti izvestnih privilegiranih krogov.

Ker sem imel priliko, dalje časa opazovati in oskrbovati bolnika grofa, sodim lahko iz lastnega opazovanja. A proučil sem tudi sodnozdravniško mnenje izvedencev in priznati moram, da je bilo sestavljeno z izredno skrbnostjo, marljivostjo in temeljitostjo. Iz opazovanja in podatkov raznih svedokov iz obtoženčevega življenja je bil vsakemu strokovnjaku podan neovrgljiv dokaz, da je bil grof bolan, da je trpel na božjasti ali epilepsiji ter da je izvršil oni čin v stanu nezavednosti, potem ko je že ves dan hodeval in deloval v stanju omračenja.

Pri božjasti ne opazujemo samo onih, narodu dobro znanih krčevih napadov, temveč poleg ali brez teh še mnogo drugih pojavov, ki so v narodu obče le malo znani, dasi so važni in zanimivi. — Dasi epilepsija ne oškoduje vselej duševnih zmožnosti, — saj nam navaja zgodovina več velikih, genijalnih mož, ki so bili božjastni, — vendar se epilepsija druži dostikrat z duševno omejenostjo ali s slaboumnostjo, včasih tudi z izrazito blaznostjo. Mnogi epileptiki so egoistični, brezobzirni, svojeglavni, razdražljivi,

prepirljivi in siloviti. Vsaka malenkost jih spravlja iz duševnega ravnotežja. Često se opaža po napadih več ali manj časa zmešanost ali nezavednost ali t. zv. duševno omračenje.¹ Bolnik tu navidezno povsem razumno dela, govori, opravlja razne posle itd., a se pozneje tega le malo ali nič ne spominja.

Večkrat izvrše božjastniki v svoji nezavesti razne zločine: zanetijo ogenj, kradejo, greše proti nramnosti, moré in pobijajo. Naravno, da za te čine niso odgovorni in torej tudi niso kaznivi. Umevno je, da so delikti proti nramnosti ali proti varnosti življenja posebno usodepolni in da jih največkrat, žal, ni mogoče preprečiti ali zabraniti.

Legrand du Saulle pripoveduje o 20-letnem mladeniču, ki je brez vsakega povoda zabodel moža, ki je ravno zajemal vodo iz vodnjaka na trgu. Mladenič je bil epileptik in je storil svoj zločin v polni nezavesti. Od časa do časa je postal razdražljiv, uhajal je in hodeval po gozdu, se čez 24—48 ur vračal, ne da bi vedel, kje je bil, kaj je počel, kje jedel in pil.

Isti avtor omenja visokoizobraženega epileptika iz bogate rodbine. Po nezavestnosti nekaj ur, včasih celo nekaj dni, se je na svoje veliko začudenje zbudil daleč od svojega doma, na železnici, v ječi, — ves umazan in razcapan, vse žepe polne denarnic, nožev, cigaret i. dr., ki si jih je prisvojil na potovanju v svojem duševnem omračenju.²

Že ta dva vzgleda nam pričata, da vrši človek pod gotovimi pogoji avtomatično razna dela, ne da bi delovala njegova zavest in volja; a tudi, kolike važnosti je, da se to ve in upošteva, zlasti v sodnijskem oziru. Značilno je to zlasti za epileptike, histerike in alkoholike. Umevno je, da ne morem znanstveno razmotrivati tega predmeta; zato opozarjam le na dejstva in podajam le nekoliko vzgledov.

V skromni in mali meri se tudi nam primeri včasih nekaj sličnega, ako gremo, zatopljeni v misli, po cesti ter dospemo na cilj, ne vede, kdaj in kako smo dospeli do njega.

¹ Kraepelin: Psychiatrie. Krafft-Ebing: Lehrbuch der Psychiatrie, id dr.

² Citirano po: Hofmann, Lehrbuch der gerichtl. Medizin.

* Spis nam je bil poslan lani, a zaradi preobitega gradiva ga nismo mogli preje priobčiti. Op. ur.

Kdo še ni čul o mesečnih ljudeh? Med narodom je mesečnost, to je ono stanje, ko navidezno speč človek opravlja dela bodočega, zelo znana, a ni tako pogosta, kakor bi sodili po raznih pripovedkah. Največkrat se pojavlja v mladostni dobi. Dotičnik vstane iz postelje, prižge luč, hodi po sobi, potem zopet leže. Včasih se vzpne skozi okno, hodi po strehi z veliko sigurnostjo (ker se ne zaveda nevarnosti in torej nima bojazni). Znano je, da se mesečnega človeka ne sme zbuditi in prestrašiti s klicanjem. — Le redkokdaj govori mesečni človek, odgovarja vprašanjem itd. Moji sošolci alojzniki so imeli med sabo tovariša, ki jim je v takem stanju reševal računske naloge. Shakespeare nam je v tragediji „Macbeth“ (V. 1.) krasno orisal žensko mesečnico. Hišna pripoveduje zdravniku, s katerim čaka, da se prikaže lady Macbeth, da je opazovala, odkar je odšel kralj (Macbeth) na vojno, kako je kraljica včasih vstala, si odela ponočno obleko, odprla svoj pisalnik, vzela papir, ga zložila, pisala, vse prečtala, zapečatila in zopet legla. — Nato pride lady Macbeth z lučjo, ne vidi opazovalcev, ki si šepčeta: „Glejte, kako si mane roki!“ — „To je njena navadna kretnja, da dela, kakor bi si umivala roke“. — Kraljica prične nato govoriti in izda svoj zločin: umor kralja Banguota. — Libreto slavne, priljubljene Bellinijeve opere „Mesečnica“ uporablja mesečnico kot zaplet in razrešenje dejanja v prav srečni izvedbi.

Mesečnost se pojavi včasih pri povsem zdravih otrocih ter navadno izgine v poznejši dobi; največkrat pa jo opazamo pri epileptikih ali histerikih. Analogna je stanju omračenja (Dämmerungszustand), pa tudi hipnozi. Vendar razloček je v tem, da izpolnjuje hipnotiziranec le naročila in ukaze drugih, da torej ravna vsled tuje sugestije, dočim ravna omračenec avtosugestivno, t. j. predstave se rode v njem samem. Omračenec in hipnotiziranec se ali deloma in temno ali celo nič ne spominjata svojih dejanj.

Navedem naj par vzgledov dolgotrajnega omračenja, v katerem so bolniki prepotovali večje daljave (kar zaznamujemo z besedo „poriomanija“), ne da bi vzbudili posebno pozornost. To deloma, ker se dotičnik vede primerno in izvaja dejanja, ki so navidezno nameravana in premišljena. Da je pri tem več ali manj zmeden, je gotovo; a dostikrat se to ne opazi, ker se mu ne posveča dovolj pozornosti, zlasti ako so razlike od normalnega malenkostne, — dostikrat ga smatrajo vinjenim, zlasti ako je njegova govorica blebetava, hoja negotova in ako se razodeva posebna veselost ali glasno zabavljanje.

Siemerling nam sporoča: Epileptičen policist je nastopil službo v nekem berlinskem gledališču. Čez dve uri je zapustil povsem v redu gledališče in službo. Eno uro pozneje ga je srečal v oddaljeni ulici znanec, katerega je prijazno pozdravil. Pol ure potem je prekoračil urno in varno železniški tir in padel naenkrat navznak na zatilnik. Krč se pri tem ni pojavil. Ker sam ni mogel vstati in iti, odvedla sta ga dva tovariša na stražnico. Medpotoma jima je odgovarjal na vprašanja zmedeno. Čez par minut pa je mogel zopet sam hoditi, ne da bi omahoval. Na stražnici je stal vojaško pred predstojnikom in ni vedel, kaj se je zgodilo. „Kako sem došel sem, saj sem bil v gledališču, saj vendar nisem pijan!“ Na vprašanje, kje stanuje, je odgovoril točno in pripomnil, da ima saboj dovolj denarja, da se domu popelje. Med vožnjo se je razgovarjal s spremljevalcem mirno in razumno o družinskih razmerah. Po stopnicah je šel neomahovaje v svoje stanovanje, a ni spoznal takoj svoje žene in pripovedoval o otroku, ki mu je pred kratkim umrl. Nato se je ozrl po sobi in dejal: „Zdaj sem doma“; nato je legel in zaspal. Vzburdivši se, pa se ni več spominjal dogodkov po službi v gledališču.³

Binswanger navaja v opisu 47 letnega epileptika med drugimi sledeče: Pričetkom julija je zgodaj v jutro odšel od doma v Jeni v delavski obleki in s predpasnikom, z zajutrkom v žepu, na svoje zidarsko delo. Šele čez 8 dni se je vzdramil v čisto neznanem kraju blizo Draždan, a imel je še ves denar in zajutrak pri sebi. Za ves ta čas se ni ničesar spominjal. Ko je izvedel, kje da je, se je začel jokati, in pojedel je svoj zajutrak; nato se pa spet ni spominjal ničesar do večera, ko je prenočil ob cesti. Vnovič se je vzdramil na Šlezkem pri Wohlau, a še tu, 14 dni, odkar je bil od doma, je imel še ves svoj denar. Tu si je nakrat domišljjal, da se mu je žena usmrtila. Ves nemiren, je sklenil peš potovati domov, ker ni imel dosti denarja za vožnjo. Zavedal se je kasneje, kako je po poti popraševal in prenočeval. Ker mu je denar med tem pošel, je vstopil v obližju Bischofswerda v delo in ostal par mesecev tam. Šele pastorjevo sporočilo, da žena živi, ga je napotilo, da se je v oktobru zopet vrnil domov.⁴

Zelo zanimiv je slučaj, ki ga navaja slavni francoski neurolog Charcot.⁵ 37 letni bolnik v Pa-

³ Citirano iz: Hoche, Handbuch der gerichtlichen Psychiatrie.

⁴ Binswanger: Epilepsie, v Nothnagelovi zbirki.

⁵ Poliklinische Vorträge von Charcot, übersetzt I. Th. Freud. II. Th. Kahane.

rizu je imel oskrbovati dobave neke kupčijske tvrdke.

a) 15. maja 1877. je zjutraj ob 8. odšel iz trgovine in se z omnibusom odpeljal v ulico, kjer je imel opravke; a teh ni oskrbel. Le temno se spominja na nekatere ulice, po katerih je hodeval ves dan, dokler se ni ob 10. zvečer, ves prašen, vzdramil na Place de la Concorde.

b) 30. julija istega leta ob 3. pop. je odšel iz trgovine, peljal se z omnibusom v Passy, kjer je izvršil svoj opravke. Nato pa se je šele čez dva dni vzdramil — v reki Seini. Skočil je bil v vodo raz most v Bercy! Izplaval je iz vode in bil odveden v rešilnico. Kod je hodil in kaj je počel ves ta čas, mu ni znano. Prenočil ni nikjer. Ura je prav kazala, torej jo je navijal. Kupil si je tobak in železniško karto; ker pa je prekorlačil voznjo, je zahteval na rešilnici neki železničar doplačilo.

c) 23. avgusta istega leta je vse dopoldne vestno opravil svoja naročila. Opoldne pa je pričel s potovanjem. Čez poldrugi dan se je zavedel v nekem kraju 14 km. od Pariza. Tam je šel v gostilno, naročil si je pečenko, katere pa ni jedel, pač pa jo je plačal. Nato se zopet ne spominja drugega, nego da se je na večer zdramil ves umazan in zaprašen na obrežju reke Seine. Tu ga je opazil ribič, od katerega je poizvedel dan in čas, (ura mu je bila namreč obstala), bilo je čez dva dni ob 5. zvečer. Nato se je odpeljal z omnibusom domov.

Čez $1\frac{1}{2}$ leta, 18. jan. 1889. je prav zgodaj šel po kupčijskih opravilih, ki jih je izvršil in tudi večje svote denarja iztirjal. Od 7. zvečer tega dne se ne spominja ničesar do 2. popoldne dne 26. jan. Omračenje je torej trajalo skoraj 5 dni. Ko se je vzdramil, je bil na nekem mostu v tujem mestu in tedaj je baš vojaštvo korakalo poleg njega z godbo, ki je morda pospešila vzdramljenje. Mislil si je: če vprašam, kako se to mesto zove, me bodo smatrali za blaznika; poprašal je torej raje po bližnicah do kolodvora in tam je videl, da je v Brestu. Obleka mu ni bila prašna in čevlji so bili snažni. — Iz tega sklepa Charcot, da bolnik ni potoval peš, temveč da se je vozil po železnici ter da ni prenočeval pod milim nebom, temveč po gostilnah. Na kolodvoru je preštel svoj denar, od 900 frankov je imel še 700; kako je izdal 200 frankov, ne ve, najbrž za hrano in prenočišča. Ker ravno ni bilo vlaka za Pariz in ker je čutil lakoto in žejo, je šel v gostilno. Hotel je brzojavno obvestiti svojega gospodarja, a imel

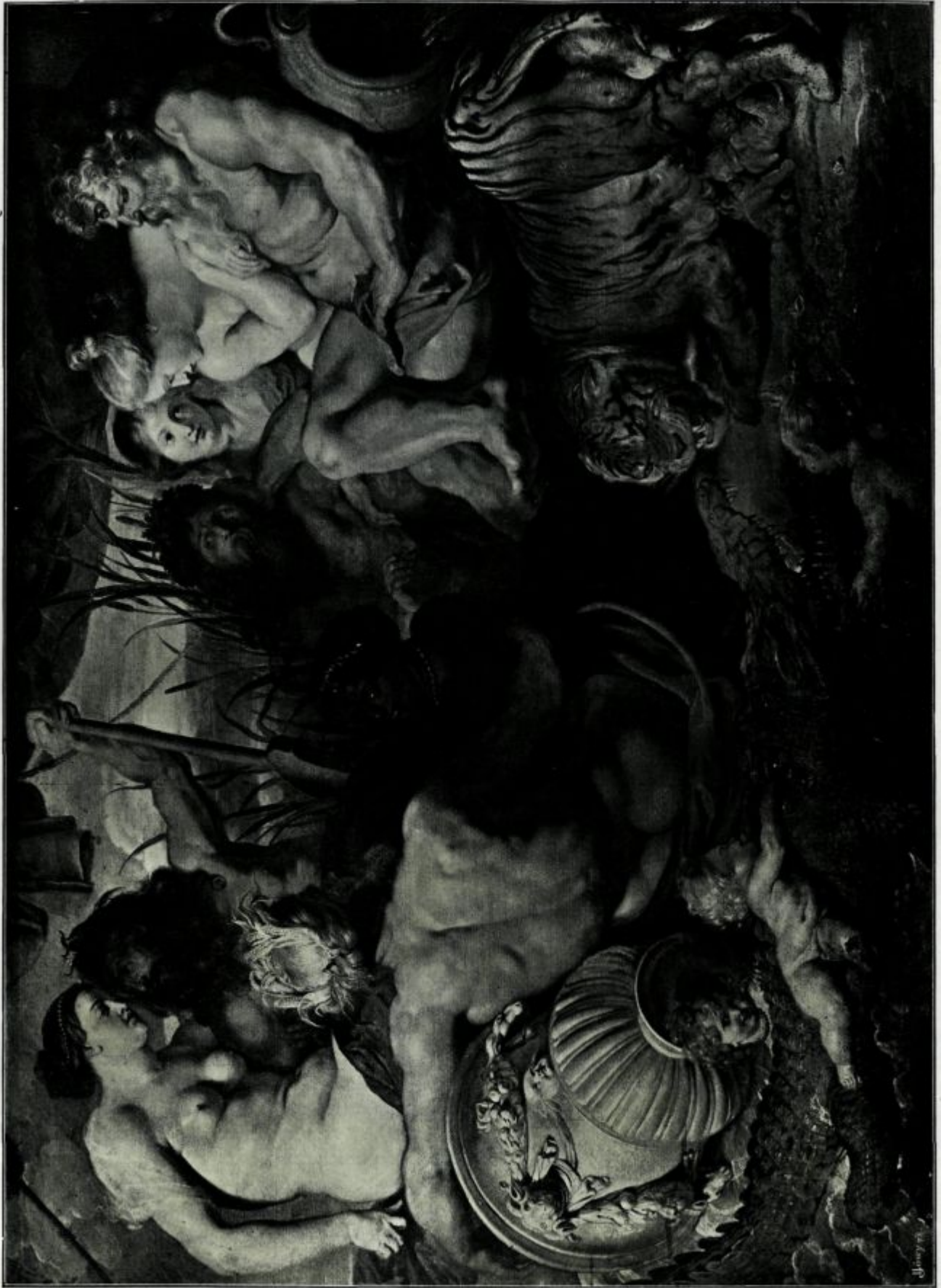
je strah, da bi se ga vnovič lotilo omračenje in da bi izdal tedaj še več denarja. Ko zapazi orožnika, mu potoži svojo bolezen, mu izroči dokumente in denar ter pokaže zdravniški recept. A slabo je naletel! Žandar ga odvede na policijo, ga tam preišče in zatvori v ječo. Bolnik ga opozori, ako bi bil tat, za kar ga očitno smatra, mu ne bi sam izročil vsega, ter ga prosi, naj se obrne do njegovega gospodarja. A k nesreči je bil to nov gospodar, ki je šele pred kratkim prevzel trgovino od prejšnjega, pri katerem je bil služil bolnik 20 let in užival polno zaupanje. Odgovoril je le, da je denar njegov in da naj moža pridržé. Na ta dvoumni odgovor so bolnika odvedli drugi dan vklenjenega v ječo, kjer je prebil šest dni, dokler ga niso izpustili na gospodarjevo pojasnilo o bolezni, za katero je izvedel šele tedaj. Nato je odslovil bolnika iz službe.

Pogosto se opaža amnezija (izguba spomina) in avtomatična dejanja po pretresenju možganov. Tako je znano več vzgledov, da so jezdecu po padcu s konja prejahali še večje daljave. Jako zanimiv pa je slučaj, ki ga po Rouillardu navaja Charcot in s katerim naj završim skromno svojo razpravo.

54 letna babica je bila klicana k porodu ponoči od 8.—9. avg. 1885. Po ozkih in temnih stopnicah svojega stanovanja je padla vznak in obležala omotična kake četrt ure. Ko se je zavedla, je šla z možem k porodnici; med potjo je odgovarjala nekoliko zmedeno in osorno, kar je spremljevalec smatral za slabo voljo. Prišedši k porodnici, jo je povsem pravilno in vestno preiskala in povila, oskrbela in točno osnažila; nato je pila čaj in se razumno pogovarjala. Le večkrat je ponavljala eno in isto. Nekdo od navzočnikov je opazil sicer na nji nekaj boleznega. Ko je po 8. porodnica potožila o bolečini, jo je hotela pregledati; kar jo je nakrat močno zamrazilo, kakor bi jo tresla mrzlica. Tedaj se vzdrami, vpraša kje je, kako je sem došla, kaj je storila; ali naj ženi pomaga pri porodu in noče verovati, da je to že storila. Torej pregleda vse in najde vse v najlepšem redu. Za ves čas od $\frac{3}{4}$ 3.— $\frac{1}{4}$ 9. je izgubila vse iz svojega spomina. Omenjeno bodi, da ni bila ta babica nikdar epileptična ali histerična.

Ako zaznamo za taka, priprostemu razumu neverjetna in nemogoča dejanja, nam pridejo nehote v spomin Shakespearove besede, da je več stvari med nebom in zemljo, nego to domneva naša šolska modrost!

RUBENS: ŠTIRI DELI SVETA.

ROBERT FRANGEŠ: JUSTITIA.

IZ SPOMINSKE KNJIGE.

Spisala Zofka Jelovškova.

I. LOVEC.

Bog ve, niti imena mu ne vem. Ali se je imenoval Peter ali Pavel, kaj zato! Rada ga imam resnično. Umrl je že davno in nikoli ni vedel, da mu bom ohranila lep spomin.

Takrat sem bila še majhna, štiri leta stara. In vsa tista leta, se mi zdi, so se odigrala v stari, prazni kapelici poleg ceste. Postavili so tam zdaj drugo kapelico, okrašena je vsa in pozlačena, moje srce pa ve le o oni stari, polpodrti. Otroci smo se zbirali tam, kakor bi bila postavljena za nas in za naše igrače. Šolo smo se igrali tam, roparje, strahove. — Kdo bi se vsega spomnil! Dečki so imeli svoje „štante“ ob straneh in so prodajali nam, punčkam, moko in sladkor, šibice in sol in vse, kar smo potrebovale. Velike pojedine so se vršile v njej. Na belih deščicah smo jedli zeleno kislico, trobentice, pelin, regrat in robide. Okoli kapelice ob cesti so bili naloženi kupi tramov in desk. In tam so se sušile v nepreglednih vrstah naše pogače, spečene iz prahu in peska v cestnih lužah in okrašene z marjeticami, trni in s pokvarjenimi gumbi. Na stotine in tisoče se je sušilo naših potic in hlebcev na

solncu. In bile so vse prepovedan sad. Kaznovani smo bili doma vsak dan zaradi umazanih oblek in predpasnikov ter zaradi premočene obutve.

Tam mimo je prišel včasih lovec.

Zeleno oblečen je bil, na klobuku je imel pero, na nogah zelene nogavice in čizme. Vprašal me je: „No, Zofka, ali greš z menoj murnčke lovit?“

Pustila sem svojo peko in šla sva skupaj lovit murnčke. Včasih sva šla sama, včasih sva vzela tudi mojega očeta s seboj. Šli smo nad mesto, kjer se je vzdigala razvalina starega gradu. Legli smo v travo, podprli se s komolci in gledali čez mesto po zeleni okolici, po travnikih in njivah v dolini in po gozdih po hribih. Včasih sem zamežikala kvišku na stran, kjer je kipela siva razvalina v modro nebo in čisto na vrhu je rastlo par visokih trav.

Lovec je prižgal pipo in mi je pripovedoval o turških časih. Prišli so Turki v deželo, opustošili in požgali so mesto ali gradu niso mogli premagati. Silni junaki so gospodovali v gradu, velike skale so metali iz oken na sovražnika in polivali so Turčine z vrelo vodo.

Takrat so se moje oči razširile od strahu in čudenja. Lovec se je zasmejal, vstal je, vzdignil me je na rame in je šel k razvalini, da sem gledala skozi podrto okno po dolini.

„Zofka, ali se bojiš?“ me je vprašal. Potem se je spel kvišku, šel v odprtino in me vzel v naročje. In vse se mi je zdelo neizrečeno lepo, ko sva sedela tako na širokem zidu, da so njemu bengljale noge doli na drugo stran visoko nad zelenoporaščnim prekopom.

In lovec mi je pripovedoval o vitezi in grajskih gospodičnah, ki so gledale, lepe in krasne, skozi okno, ki je zdaj razdejano že kdo ve koliko sto let.

„Vsak večer, kadar je luna sijala, so peli vitezi“, mi je pravil lovec. „Lepo so peli in princezne so igrale na citre in kitare. Okna so bila vsa odprta v gradu, da se je slišalo po mestu, kako pojo. Veseli so bili, kadar ni bilo Turkov in plesali so vsak dan.“

Zagledal se je lovec v temne hribe na nasprotni strani, v moje otroško srce pa je palo seme nespametnega hrepenenja.

Zakaj je grad podrt, zakaj ni več vitezov, kdaj bodo zopet prišli in peli, sem vpraševala.

Lovec se je smejal in je rekel, da je vse minilo in nikoli več se ne vrne nazaj. Potem mi je pel pesmi, ki so jih peli vitezi takrat, kakor je rekel.

Italijanske pesmi so bile, ki mi jih je pel. Niso jih peli vitezi, ali lepo je bilo, da mi je rekel tako. Lepe so včasih laži!

Naučil je tudi mene nekaj tujih pesmi, ki sem jih pozabila davno, davno. Refren ene pa mi še zdaj zazveni včasih v ušesih: „Bionda si bionda si, la more no!“

Ko sva se nagledala kraja, ko mi je stotič povedal imena hribov in vasi, sva šla doli. Zalezla sva v leščevje in sva trgala borovnice, jagode, maline, lešnike, kar je pač ravno zorelo. Na konci sva si utrgala dolgo travo in sva šla loviti murnčke. Legla sva po dolgem pred krtovo luknjo, požgalkala s travo notri in sva jih zagovarjala.

„Črni muren, črni muren . . .“ Pozabila sem to pesmico, s katero sva obljubovala murnom sivih ajdovih žganjcev in kislega zelja, če pridejo ven.

Zemlja je bila topla od popoldanskega solnca, v zraku so rajale mušice, kak metulj je sel na rožico pred menoj, med travo je plezal uren mravljinec, zelena kobilica je skočila proti meni, na bilki se je zagugala rdeča pikapolonica — vse je živelo pred mojimi očmi. O vsacem stebelcu,

o vsaki muhi je vedel povedati lovec zanimivo povest.

Obdaroval me je lovec vsak dan s čim. Prinesel mi je polža s prelepo hišo, svetel kamenček, dolgo piščal, divjih kostanjev, sivega, srebrnega mahu, rožico, ki je bila posebno gosposka in je rasla samo v hribih, skrita v skalah. Celo veverico mi je prinesel in podlasico. Veverica me je ugriznila prvi dan v prst, potem pa se je udomačila in je delala ljubeznive norčije z menoj. Podlasica je ostala jezna in trmasta; živa je bila in hitra, kakor blisk in njene majhne, črne hudobne oči so mi ugajale še bolj, kakor veveričine.

Včasih zvečer je prišel kdo k mojemu očetu in je pripovedoval o lovcu. Divji lovec so mu rekli in meni se je zgenilo srce vselej, kadar sem slišala to besedo. In pogovarjali so se o njem, da je drzen in pogumen. Da se ne boji niti volka niti medveda, vobče da je lovec, kakor ga ni drugega v vsem cesarstvu.

Ali moj divji lovec je šel v gozd, ustrelil je medveda, skril puško v kakšno jamo in si je oprtil kosmatinca na hrbet. Močan je bil moj lovec in nesel je zlahka medveda na plečih. Pa je prikorakal po cesti od gozdov sem čez polja v mesto in ljudje so drli za njim. Za klobukom je imel smrečje, okrog vratu pa medveda. Strašne šape je imel medved in krvoločno so se mu režali zobje iz gobca. Nesel je moj lovec medveda na sodnijo, zato da mu izplačajo nagrado, ki gre vsakomur, kdor pobije tako zver. Čudili so se gospodje na sodniji lovcu, plačali so mu nagrado in ga tudi kaznovali, ker je nosil orožje brez dovoljenja, ko je ustrelil medveda.

Grajsčinski lovci so se penili od jeze, ali mojemu lovcu niso mogli do živega. Nagajal jim je; ustrelil je volkuljo z mladiči, mrjasca, za vsakega zajca je vedel v šumah in smejal se je grajsčinskim, da so neumni in da bi taki ljudje ne smeli nositi pušk, ki ne vedo ničesar.

Parkrat je bil zaprt, potem so se grajski pomirili z njim, ker je bil dovtipen človek in ga je imela gospoda rada. Ponujali so mu službo v grajsčinskih gozdih, pa ni je hotel.

Malo je, kar vem o njem. Midva sva bila prijatelja na drug način. Saj ne vem, kako je streljal medveda. Midva sva iskala martinčke, belouške, krte, netopirje, polhe in tiče. Ničesar nisva nikoli storila živi stvari, ali zasledovala sva jih goreče, ter opazovala brez diha njihovo početje. In vmes mi je pripovedoval o kačah s kronico, o žabjih kraljih, o tihočapcih, ki so nosili prej enkrat samo polhove kučme in nikakoršnih dru-

gih, o pet-pedimožicah, o zakladih in praprotovem semenu.

Tako sem hodila ž njim po gozdu in po poljih z lahnimi stopinjami, da ne bi pohodila katere od živalic, ki jih toliko mrgoli povsod.

Ni imel žene, niti otrok in bil je starejši od mojega očeta. Lase je imel črne in črno brado. Oči je imel tuje in lepe. Vem, kako sem strmela vanje vselej, kadar mi je pripovedoval; kako se mi je vedno zdelo, da se vidi v njih nekaj posebnega in čudnega, nerazločnega! In prepričana sem bila, da se mu vidi na očeh, da je divji lovec. Divji — to se mi je zdelo nekaj pogumnega, lepega in groznega obenem. Divji — to ne more biti vsakdo. Divji, — močan je tak človek, vse ve, hud je, kadar je treba in ne boji se ničesar. Divji, — tak človek se skoraj nikoli ne smeje, ne ve, kaj je jok in zaničuje vse druge strahopetne ljudi.

Vedela sem, da je to posebna milost, da je z menoj dober. Z nikomur ni bil dober, nobenemu otroku ni ničesar pripovedoval in k mojemu očetu je začel hoditi le zaradi mene, zato da sem smela potem ž njim.

Seznanila pa sva se tako:

Odšla sem nekega lepega dne od doma in jo obrnila po stezi čez vrtove na polje. Hodila sem gotovo dolgo, ker sem se ustavila pri vsakem plotu in pri vsaki rožici. Če je zletel vrabec kvišku, sem obstala in sem gledala za njim globoko zamišljena. Tako sem prišla na travnik do potoka. Potoka si pravzaprav še nisem ogledala.

Šla sem ob kraju in sem gledala v vodo. Kamenčki so se svetili na dnu in včasih je priplavala kakšna ribica. Legla sem na travo in sem se nagnila čez rob. Valčki so hiteli mimo, včasih malo zašumeli, ribice so se igrale doli. Pomočila sem roko v vodo, zapljuskala in ribice so zbežale. Ali prišle so zopet, če sem bila pri miru. Tako sem se igrala, solnce je sijalo, okrog mene so rasle modre potočnice v travi, včasih je priletel kakšen ptič in je smuknil nad vodo. Gledam v vodo, gledam, a naenkrat zdrsnem v vodo.

Nič ne vem, kako je bilo, ali sem kričala ali ne. Prišel je lovec odnekod in me je potegnil ven. Nesel me je domu in odtakrat sva bila največja prijatelja.

*

Odšli smo iz tistega kraja, ko mi je bilo pet let. In o lovcu sem slišala, da je umrl kmalu nato.

Zastrupil se je nekega dne pri razvalini nad mestom. S strihninom se je zastrupil in ko so ga prijeli krči, je tulil revež, da se je slišalo čez tiho malo mesto.

Takrat sem jokala, ko so mi pripovedovali to, in moja petletna dušica je bila žalostna.

„Ko bi bila jaz zraven, ko je umrl, bi ga bila pobožala“, sem si mislila.

In tudi danes me še boli srce, da je umrl sam in žalosten v bridkosti.

Ni zaslužil tega!

OB MORJU.

Pred mano morja žalostna daljava,
molče na bregu ribiči stoje,
pred njimi kupi praznih mrež leže,
otožno jim na prsi klone glava.

V življenja morje vabil me kipeče
usode temne je nekdanj ukaz,
iskat bogastva, tihe zemske sreče ...

Večerni zor nad morjem poigrava,
valovi kakor v zlatu zažare ...
Skrivnostno pada megla na vode —
kot žalost v zapuččeno srce plava.

Ugasnil dan je in večerni čas
črez prazne njive veter le šepeče,
poljube smrtne diha cvetju mraz ...

Borisov.

SREČKO MAGOLIČ: PRVI SNEG.

IZ ČASOV ROMANTIKE.

Spisal Ivan Lah.

M

I.

ladi filozof Lado Poljanec je udaril z bičem po zraku in se ozrl na veliko grajsko poslopje.

„Do svidenja“, je klical za vozom mlad mož v kmetiški obleki in mahal z roko. Konj je stekel hitrejšje, koleselj je zadržal po peščeni cesti.

„Še lepo življenje si napravi“, je pomislil Poljanec in se popravljaj na sedežu. „Nekateri ljudje imajo srečo!“

Ozrl se je zopet. Veliko belo poslopje se je bilo že skrilo med visoko drevje. Zazdelo se mu je, da se vidi nekaj belega v zgornjem oknu.

„In ta Lizika“, je šepnil sam pri sebi, „kako lepo dekle, gospodična, hm, in kaka filozofka!“

In zopet je švrknil z bičem po zraku, nekako nezadovoljen sam s seboj, kakor bi se hotel otresti neprijetnih misli . . .

Cesta je bila gladka, bela, ravna. Na obeh straneh so se dvigala visoka drevesa, drevored iz francoskih časov. Majniško solnce je sijalo med mladim listjem na cesto. Lep, skoraj še čisto pomladanski dan je ležal nad okolico; bilo je vse tiho in mirno. Ravan je bila sveža, mlada, polje je drhtelo pod solncem, mlado žito je trepetalo po njivah, svetlozeleno gričevje je delalo lep okvir raznobojni ravnini. Kmetje so se pomikali počasi po polju, po drevoredu so se oglašali ptiči pevci in nad njivami so žvrgoleli škrjanci.

„Kako krasno jutro; tako pomladansko!“ je mislil Poljanec. „Če bi bil slikar, bi sedel tja na grič in bi spravil vse na platno v barvah! Imel bi krasno sliko; komaj bi mi kje verjeli, da je tako lepo na zapuščenem Došenjskem!“ Oziral se je okoli in postalo mu je veselo pri srcu.

In spomnil se je prvih svojih velikomestnih let, ko sta z Mišo preživela toli lepe čase! Nerođen je bil Miša zmiraj, in kdo bi si bil mislil, da postane še kdaj to, kar je zdaj . . . Rojen je bil menda za kmeta in je danes srečen. Hm, navsezadnje tudi kmetija ni najslabša.

Konj je tekel v lahnem diru po ravni cesti. Kot da je bila tudi žival vesela tega lepega jutra. Skoraj posmejal se mu je njegov gospodar in ga zaradi prevelike razburjenosti pritegnil za vajeti, kot da bi mu hotel nagajati. Konj pa je dvignil

glavo, prhnil v sveži jutranji zrak, stresel je košato grivo in zdirjal iznova v lahen tek.

Poljanec pa se je zopet zamislil.

„Sedel bi tako“, mu je prišlo na misel, „in bi se peljal naprej brez konca, naprej po cestah brez cilja, kot da bi hotel na konec sveta, in nič bi ne pomislil, kam. Gladke, lepe ceste bi bile, lepa pokrajina okoli in poslušal bi v lepih mislih to pesem brez konca: ropotanje voza, vmes vdarci kopit, petje ptičev-pevcev. Morda se prikaže lepa bela hiša ob cesti, prijazen obraz pozdravi popotnika, mahne mu z roko v slovo in voz beži dalje. Morda bi se niti ne ustavil in ne počival bi. Dalje bi v noči drdral voz, konj bi peketal, gospodar bi zaspal. Vsa mladost je taka pot, sanje čez lepo planjavo. In sedaj, ko nam uhaja, hrepeni srce po taki vožnji po gladkih cestah, čez lepe pokrajine, polne sanj. Resno, neveselo življenje se bliža in nezadovoljnost nad preteklostjo pada s težo na srce. Zato prihajajo misli: oditi iz neprijetnih časov ter spustiti se na pot, ne iskat izgubljenega, ampak pozabiti nekaj neprijetnega, kajti prijetna je vožnja po planjavi in po cestah vedno dalje in ob nji večna pesem, drdranje koleslja, vdarci kopit, šum prirode, petje ptičev . . . Šlo bi tako dalje kot v lepih sanjah in bi se človek niti ne spomnil, da živi. Šlo bi tako dalje, prosta duša, veselo srce, sladke sanje. . . In tam stoji mesto, visoki dimniki, črne strehe, šum nezadovoljne množice . . .“

Kot neprijetna prikazen je prišlo to in zmotilo sanje mladega človeka . . . Vsa lepa slika — tako se mu je zdelo, — je s temo skažena.

„No, kaj vendar mislim“, je pomislil, „kakšne otročarije, zakaj ne ostane človek pri tem, kar je in kakoršno je?“

Poljanec je mislil nase. „Miša je realist in ima veselo življenje, in — ona, Lizika? Tudi! Kakšna filozofka!“

„Vi filozofi“, je rekla, „veste mnogo, pa ničesar ne znate. Vi mislite nekaj, česar nikjer ni in rešujete, kar se razrešiti ne da. Vi ste skazili življenje. Drugače se je živelo preje, bolj veselo, manj so mislili in več živeli. Le berite romane iz prejšnjih časov. Kako življenje je to bilo! Kje je zdaj kaj takega? . . .“ Tako je govorila . . . Poljanec se je nasmehnil. Spomnil se je, kako

se je bila razjezila Lizika pri tem. Blestele so se ji v jezi oči in ličeca so ji rdela. Dolgo je že hotela dobiti kakega filozofa, da bi mu to povedala.

Poljanec pa se je zasmel.

„Ne mi, gospodična Lizika, ne mi, čas je sam prinesel več resnosti, in naše življenje sledi času. Zato je drugačno življenje sedaj.“

„Lizika pa ima vendar tako življenje, kakoršno je v starih romanih!“ je mislil sedaj Poljanec. „In Miša tudi!“ — Kdo je to storil? — Denar — se mu je odgovorilo samo.

Ona pa ne priznava tega. Tudi drugi, pravi, imajo denar pa žive tako pusto, da ni življenju podobno. Prav tako je sedaj na svetu, kakor da vsi nekaj premišljajo, študirajo nekaj teškega in hodijo drug mimo drugega z resnimi obrazi; zato ni nobenega veselja in nobenega življenja. Povsod je tako pusto. In čemu premišljati, ko ni nobenega leka, nobenega zdravila? Veselili naj bi se, dokler žive! In tako je vse pusto in prazno, in jaz ne morem videti takega življenja. Gotovo je dosti hudega na svetu, a vse to se preboli in pozabi, zakaj življenje je še vendar lepo.

„Za vas, a za tisoče ne,“ ji je bil popravil Poljanec.

„Saj jim pomagamo in morda so oni zadovoljniji in srečnejši ko mi. To pa je bilo vedno tako in bo.“

„A zdaj je vedno slabše,“ ji je bil rekel.

„In če je, ali poznate lek, ki bi ozdravil to neozdravljivo bolezen človeštva?“

„Dà, gospodična, to je — ljubezen,“ ji je odgovoril.

„Ah, tudi ljubiti noče nihče več dandanes; razum, pravijo, naj vlada, srce pa naj molči! To so storili moderni filozofi.“

Tako sta se bila razšla v nesporazumljenju in nista razrešila vprašanja, ali so današnji časi resnično drugačni ali ne, ali je resnica, da je sedaj vse pusto, brez življenja, brez ljubezni, ali ne.

„Misliti zna Lizika, čitala je mnogo, prijetno se je z njo prepirati in nazadnje bi se ji dalo celo dokazati,“ je pomislil Poljanec in se nasmešnil.

Cesta je začela iti navzgor in konj je stopal počasi. Mladi filozof se je iznova zagledal v lepo jutro. Ko je došel nekaj višje v klanec, se je ozrl zopet nazaj, kjer se je skrivalo belo poslopje med zelenimi drevesi. Kako bi bilo prijetno imeti tak gradič in delati in živeti tam!

„In kaj bi delal?“ se je vprašal. „Oral, sejal, mlatil? . . . Miša je rojen za kmeta in vendar ljubi tudi knjige. Celo knjižnico ima. Ko se je bil zaljubil v ono Dunajčanko, se je hotel zaradi svoje nerodnosti ustreliti. Sedaj niti slišati noče o tem. O premogokopih sanja, o železnicah, o vinogradih in o načrtih, ki potrebujejo milijonov! Podjeten je. Za tovarno ima načrt, gospodarsko in socialno vprašanje rešuje. Še milijonar postane . . . Kdor podeduje, lahko gospoduje. Ali bi živel tako? Bi! Ali sam?“

„Hi, vranec!“ je zaklical, da bi se iznebil misli. In vendar mu je zopet in zopet prišla pred oči Lizika s svojim lepim, zdravim obrazom, s sveto jezo na vse filozofe, in poleg nje Miša s smehljajočim rdečim licem.

„Ho-op!“ se je oglasil glas na ovinku in velik koleselj z visokim konjem je priletel nasproti ter skoraj zadel ob oje. Poljanec se je predramil iz svojih misli in potegnil za vajeti.

„Kam sem se zamislil,“ si je očital Poljanec, „lahko bi se bila zgodila nesreča.“

Na vozu je ponosno sedel velik, dobrorejen človek in kadil viržinko. Mislil bi, da je mesar. Lepo obrit, okrogel obraz z velikimi črnimi brkami, precej debel, zardel nos in čisto ostrižena glava, živahne oči in zabuhla lica, vse je kazalo na človeka, ki ne zapusti samega sebe. Pridržal je svojega velikega konja z močno roko, da se je konj vzpel ter pridržal voz.

„Dobro jutro,“ je pozdravil tujec z mogočnim, počasnim glasom ter vzel viržinko iz ust, z drugo roko pa se je dotaknil klobuka. Storil je vse to z veliko samozavestjo in mirnostjo, kot da se ni pripetilo prav nič, kar bi ga bilo vznemirilo.

„Bog daj,“ je odzdravil Poljanec skoraj začudeno neznanecu, ki je vozil z isto naglostjo dalje nizdol, da so škripala polzavrtja kolesa. Ko se je Poljanec ozrl za njim, je videl, da sedi voznik mogočno, kot kralj na prestolu.

„Kdo je pač to?“ je pomislil Poljanec, „kak kupec . . .?“ In pognal je konja hitreje in se čudil, da ga je tujec pozdravil kakor stari znanec. „Navada tukajšnjih bogatašev,“ je dejal zase. „Na vsak način ima tudi Vranič prav. Dolenjska ni prazna, nego mi smo prazni. Vsaka zemlja je hranilnica; položi vanjo in da ti nazaj z obrestmi. Čemu je treba sanjati o sreči, pa živeti v bedi! Dela manjka! Delaj si srečo sam in osrečuj druge!“

Voz je prišel na vrh klanca in Poljanec je zapodil konja zopet v dir.

Vladimir Poljanec je bil pri svoji teti na počitnicah in se je zelo dolgočasil. To si je obetal že naprej, predno je bil zapustil veliko mesto, kajti poznal je kraj že izza svojih mladih let. Vedel je, da ne hodi nihče na počitnice v Belóvo, razun o božiču in o velikinoči nekaj vojakov, ki so bili v jeseni vzeli slovo od svojih ljubic in od domačega kraja. Sicer je bila v Belovem tudi šola in dvojje gostilen, kjer se je dobro postreglo vsakemu gostu, vendar je tam minilo vse življenje, ker so bili prestavili glavno cesto in je v obližju tekla železnica. Kraj sam je bil lep in prijazen, a brez družbe in zabave za mladega človeka. Učitelj je bil prestopil že zdavnaj šestdeseto leto in se ni brigal za mlade ljudi. Ta učitelj pa je tvoril s svojo pololikano ženo in z župnikom edino inteligenco. Včasih je prinesel slučaj letoviščarje na Mlinsko, toda v zadnjih letih ni bilo niti grajskih, niti tujcev. Zato je Poljanec vedel, da se bo dolgočasil. Prišel je k svoji teti le zato, ker ga je prosila že tri leta, naj pride k njej, ker mu je pripravila posebno sobico.

Teta je bila premožna in priletna. Po svojem možu, ki ga je bila vzela kot vdovca, je podedovala veliko posestvo in lepo, a samotno hišo ob tedanji glavni cesti. Lep razgled je bil z balkona hiše po gričih naokoli. Videlo pa se je, da se sedanji gospodar malo briga za poslopje; belenje se je lupilo in stavba je že kazala častljivo starost. Na eni strani jo je obrastla vinska trta ter se je vzpenjala tja gor na streho in zakrila celó okna. Drevesa so bila posajena za hišo na dvorišču, kjer so nekdanj vozniki počivali s svojimi vozovi, kjer pa je danes prazno in brez življenja.

Teta Marena se je dolgočasila tu, vendar ni hotela iz hiše, ki so jo nanjo vezali najlepši spomini. Drugačni so bili nekdanj časi! Veselo življenje je plalo tod, kjer je zdaj vse mrtvo. Želela si je torej pri sebi človeka, da bi z njim govorila o starih časih. Povabila je mladega filozofa k sebi na počitnice. Ljubila ga je zelo in mu je pošiljala v mesto denarja, priporočujoč mu, naj se veseli življenja, dokler je mlad, naj si ogleda svet — in naj si pripravi lepo bodočnost.

Letos pa ni mogel Poljanec, da bi ji ne bil uslišal prošnje; pisala mu je, da bi ga rada videla zdaj, ko bo že skoraj profesor in ji morda že ni več usojeno dolgo živeti. Tudi Poljanec je bil sit mestnega življenja in hrupa, utrujen od študij in izpitov, zato si je želel miru in samote. Vse to ga je prisililo, da se je vabilu tete odzval

z veseljem. Iz njega še ni izginila mlada pesniška duša, ki je nekdanj ljubila prirodo, gozd, večerne izprehode, šumenje lesov, žuborenje studenca, petje ptic in se je pri tem rada udajala sanjam. Ko je stopil iz vlaka ter je sedel v koleselj, ki ga je bila poslala teta na postajo, je upal, da bo v Belovem zadovoljen.

Noč je že ležala, ko je drčal voz proti samotnemu posestvu tete Marene. Zagledal se je v noč in se spomnil marsičesa. Pomladansko mlado je bilo vse in v takem zahrepeni človek po življenju.

„Dober konj to,“ je izpregovoril čez dolgo voznik, kot da si želi pogovora in ker je mislil, da se gospod dolgočasi. „Neprestano teče.“

„Ali je star?“ je vprašal Poljanec skoraj nevoljno, ker ni hotel kaziti veselja starcu vozniku.

„E, ni star ne. Menda mu bo pet let. Mene ni bilo tu takrat, ko smo ga dobili; bil sem v Ameriki. Kobila Kara je imela krasna žrebeta, ta vranec pa je njen poslednji. Dvesto smo že imeli zanj.“

„Pa ga niste dali?“

„Kaj še! Dober konj je kot dober kruh — zelo redek. Taka žival ni za noben denar na prodaj!“

Nastal je molk in voznik je pognal konja z vajeti, potem pa zopet začel:

„Škoda, da nima para. Goranov ima enega, ki je za spoznanje močnejši. Drugače pa nima tu okoli nihče prida konj. Na Mlinskem imajo dva ježna, pa oba nista za enega našega.“

„Kaj je zopet kdo na Mlinskem?“ je vprašal Poljanec.

„Seveda, polno jih je in vozijo se vedno okoli.“

Poljanec se je zamislil, kdo bi bil na Mlinskem in prišlo mu je na misel, da morda zadene še na lepo družbo in doživi bogvekaj.

„Ni prav varno, ko se tako zgodaj začenja pomlad,“ je začel zopet starac. „Pomnim, neko leto je bilo tako; ptice so se bile že vrnilo, potem pa je zapadel sneg. Drevje je zelo trpelo in tudi ozimna žita so pomrznila, ljudje pa vse leto niso bili prav zdravi. Najbolje je, če je vse tako, kakor mora biti.“

„Res je tako,“ je pritrdil Vladimir.

„Kako pa tam v mestu?“

„Tudi tam imamo že pomlad,“ je odgovoril Vladimir.

Med drdranjem voza so se izgubliale besede voznikove in mladi filozof ga je včasih komaj razumel, kaj mu pripoveduje starac.

„Zdaj smo že na našem,“ je rekel voznik ponosno, ko je voz zadržal po ravnem. Bela hiša se je pokazala oddaleč na samoti.

Mehko in lahko je postalo Poljancu pri duši, ko jo je zagledal. Hrepenjenje po nečem novem in lepem ga je napolnilo in vzbudile so se mu želje, da bi se uresničili odmevi mladih sanj, ki so se oglašali v njem bolj in bolj.

„Eha,“ je zaklical voznik in koleselj se je ustavil pred hišo, ki je bila skoraj v vseh oknih razsvetljena.

Poljanec je skočil z voza in hitel v vežo.

Teta Marena ga je sprejela z velikim veseljem pred stopnicami.

„Vendar enkrat, vendar enkrat!“ je vzkliknila in ni vedela, ali bi mu dala samo roko, ali bi ga tudi objela in poljubila. „Res, izprezite hitro konja, da se ne prehladi,“ je zavpila starcu pred hišo.

Poljanec se je priklonil teti Marenii in pri vsem menda ni izražal posebnega veselja na svojem obrazu, kajti takoj po pozdravu ga je vprašala:

„Kaj ni lepo pri nas?“

„No, lepo, zakaj ne?“ je odgovoril Poljanec. Pri tem je pogledal teti v obraz in se čudil, kako je mogla pisati, da ji morda ni usojeno mnogo več doživeti, kajti njen obraz je kazal še zdravo žensko tostran petdesetih let.

Par radovednih obrazov se je prikazalo pri kuhinjskih vratih.

„Večerjo prinesite,“ je zapovedala teta, peljala nečaka v gorenje nadstropje ter govorila:

„Vidiš, tako je pri nas vse. Zastarelo in zapuščeno. Vse razpada in vse bi bilo treba popravljati in prenavljati. Vse kliče po gospodarju. Jaz pa ne bom popravljala ničesar, ne ljubi se mi in denarja je škoda.“

Stopila sta v lepo opravljeno sobo. „Odkar je rajnik umrl, še nisi bil tu. Tu je še vse lepo ohranjeno.“

„Lepo je,“ je pohvalil Poljanec.

„No, zjutraj, ko si ogledaš z oken po okolič, boš videl, kako lep je naš kraj. Odloži vendar!“

Odložil je in sedel utrujen na staro zofo, nasproti pa mu je sedla teta na fotelj. Opazoval je nekaj časa z začudenjem to staro in vendar sveže lice, še nekako mlado pri teh letih in je že mislil izreči misel, da dobi lahko še mladega moža, ko bi jo naključje prineslo v družbo. No, vstopila je služabnica z večerjo in sedla sta k mizi.

„Tako sem vedno sama,“ je začela teta Marena; „zato me tako veseli, da si prišel. Ko si

bil mlajši, si bil rad pri nas, a zdaj si se izpremenil. Svet izpremeni človeka. Življenje vabi mlade ljudi vase. Vsega vam nudi, za starce pa nima ničesar; preživimo se, da smo odveč, ker si življenje ustvarjate po svoje. Se li spomniš, koliko gostov je bilo včasih tu? Celo potem, ko je bila cesta postavljena. Metod je bil zelo družaben in gostoljuben, Bog mu daj nebesa. Preveč je pil, to ga je pokopalo.“

Teta je prenehala in žalost ji je pokrila lice.

„Ž njim je umrlo vse,“ je pravila teta med večerjo, „samo Miško s Polhovega je še včasih prihajal na obiske, a tudi njega ni več med živimi; za celo glavo je bil manjši od Metoda in pust je vselej obhajal pri nas. Prijatelja počivata zdaj skupaj. Miško je umrl, reven in ubog. Vsi vozniki so ubožali. Trdi časi so prišli na Dolenjsko. Tudi Roš, ki je imel včasih najlepše konje in je vozil neprestano v Trst ter se ustavljal pri vsaki gostilni in naročal vina, tudi on je berač. Rad govori o prejšnjih časih. Dober gospodar je bil in pri sedemdesetih letih je še zelo trden. Večkrat mu dam vina, ker vem, da je potreben. Z žalostjo se spominja onih časov, in trpi, trpi! Nesreča je to.“

Starka je prenehala ter nalila vina. Lado je poslušal brez opomb in vprašanj znane in neznanne tetine povesti. „To je starina; petnajst let ima,“ je pravila teta o vinu. „Metod je zelo ljubil to vino. Pil ga je samo ob praznikih in na svoj god. Vedno je rekel: ‚še eno leto naj se pomeđi.‘ Komaj da ga je načel, pa je moral umreti!“

Vdova je prenehala pri spominih na svojega moža. Vsi so vedeli, kako sta se ljubila, čeprav sta se vzela že priletna in je bil mož dvajset let starejši od nje. Imenovala ga je vedno „naš Metod“ in on njo „moja Marena“. V družbi sta rada govorila drug o drugem ter se hvalila. Na steni je visela njegova slika. Marena se je zagledala vanj, in nje oči so postale mokre, dasi je že štiri leta minilo, kar so ga bili pokopali. Tudi Poljanec se je zagledal v sliko. Predstavljala je doprsko podobokmetiškega magnata z velikanskim obrazom, polnim ponosa. Zalita lica, ki je v njih skoraj izginil mali nos, majhne oči, okrogla obrita brada s tolstim podbradkom, malo osiveli lasje in tudi ušesa so nekam izginila v tolsti obraz, da je imelo vse podobo kroglice. Mogočne brke so dajale obrazu še bolj značilen izraz. Naslikan je bil le mal del prsi, a iz njih širokosti se je dalo sklepati na ogromno telo.

„Samo enkrat se je dal fotografirati,“ je govorila teta, „po tisti sliki mi ga je naredil slikar

v mestu. Zdi se mi, kot živ, kot da bi lahko govoril." Teta si je obrisala solze.

„No, prestal je, mir mu bodi,“ je rekel.

„Samo, ko bi bil naredil testament,“ je začela teta; „glej, lahko bi bilo vse tvoje. Tako pa pojde vse v nič. Sin gospodari tam ob cesti, da je groza. Metod ga že prej ni imel rad. Komaj čaka, da se mu umaknem, da zapravi še to. Da bi bil rajnik to vedel, ne dal bi mu bil ničesar. Mogoče ga izplačam in bo ostalo vse drugo meni. S kupčijo in s kmetijo ni nič, in sedaj dela le še dolgove. Otroci, ki pridejo z dobrega, so vedno slabi. V šoli ni izštudiral, oženil se je s prazno žensko in zdaj propada vse, pa pravi, da so slabi časi. Pravijo: krivični denarji. Vse je bilo pošteno pridobljeno, a gospodariti ne znajo.“

Neprijetno je bilo starki govoriti o tem.

„Torej slabo gospodari ob cesti?“ je vprašal Lado.

„Dà, ker se delajo gospodo! A za gospodo je treba denarja. Zato je izsekal gozde. Zidal je mnogo in se zadolžil. Železnica, pravi, nas je umorila. No, lahko bi se bil vzdržal, ko bi se bil znal. Tudi mi nismo živeli slabo, pa je bilo vsega dovolj. Na gospodinji je mnogo ležeče. Res je zdaj mrtvo po Dolenjskem in senca ne tega, kar je bilo nekdanj, ko se je pilo, pelo, živelo. Dobri časi so bili, a prešli so. Tudi živeti menda ljudje ne znajo več. Zato mene ne miče iz te samote. Lepši so tu spomini, kot je tam življenje.“

Marena je vzdihnila. Vse njeno življenje je ležalo v preteklih časih in od vsega so ji ostali samo spomini in po teh prostorih se je zdelo, da še odmevajo zvoki tistih lepih in veselih dni, ki so minili . . . .

„Zakaj bi ne šli v mesto?“ je pripomnil.

„Ti tega ne razumeš,“ je rekla ponosno. „Ljubim te prostore, kot čase, ki so bili v njih. Včasih se zamislim in se mi zdi, da vse živi, da je vse tako, kakor je bilo nekdanj. Gospodinja sem na svojem in v mestu bi ne bila nič. Kar vidim, je moje, v mestu bi ne imela ničesar.“

Govorila je te besede z nekakim ponosom.

„In kaj bi v mestu, kjer me nihče ne pozna? Nikdar me ni veselilo mesto. Tudi ti si se izpremenil v mestu,“ je rekla potem in s smehljanjem pogledala zamišljenega nečaka.

Zmignil je z ramami in si prižgal cigareto: „Seveda, vi ste me navajeni kot otroka.“

Poljanec se je nasmehnil ter z nekakim zadovoljstvom izpil poln kozarec vina, potem pa se je leno naslonil vznak ter gledal nepremično v dim pred seboj. Za trenotek je nastala tišina.

„Glej, nič mi ne poveš, kako si živel; zanima me tvoja ljubezen,“ je začela teta Marena.

Spravila ga je v zadrego. „Ni vredno besede. Jaz iščem tisoče, ker vidim v tem rešitev vsega našega vprašanja.“

„Takega se ti nisem mislila,“ je rekla teta z nezadovoljnim obrazom in Poljancu je bilo žal cinično izgovorjenih besed.

„Torej ste res čisto zavrgli ljubezen?“ je vprašala. „Midva z Metodom pa sva se ljubila zaradi sebe in ne zaradi denarja.“

„Kdo ima sedaj Mlinsko?“ je vprašal Poljanec, da bi obrnil pogovor drugam.

„Ima jo nemški jud; dobičke dela lepe. Debel, majhen človek je; pravijo, da je vdovec.“

„Ali ima goste?“

„Ima. Delal je reklamo in danes je precej letoviščarjev tam; ob nedeljah jih vidim v cerkvi.“

Poljanec je začel izpraševati po znancih.

„Vranič ima grajščino. Kupil je in gospodari tam s sestro Liziko.“

„E,“ začudil se je Poljanec, „tega moram pa takoj posetiti. Kdo bi si mislil!“

„Da, ves Cerovec je njegov. Stara podrtija je, a popravlja pridno.“

Poljanec je začel izpraševati po razmerah svojega prijatelja iz mladih let, a Marena mu je vedela o mladem naraščaju malo povedati. Uhajala je vedno v minolost. Mlademu filozofu pa so obstale misli na Cerovcu in na Mlinskem in jedva jo je še poslušal. Vožnja ga je bila utrudila in močno vino ga je omamilo. Tudi Marena je zazdehala in se odpravljala spat.

„Mislim, da boš dobro spal, lepa soba je in krasen razgled,“ je pravila in delala luč.

Poljanec je odšel z nekako opojeno glavo v svojo sobo. Stopil je k oknu in videl, da leži zunaj lepa noč po polju.

„Na Cerovec pojdem in na Mlinsko,“ si je dejal, ko se je slačil. „Ali se Miša tudi tako dolgočasi in ubija s težkim življenjem kakor ti tukaj?“

In legel je ter mislil: „Njegova sestra? Menda je postala že lepo, čvrsto dekle!“ Nasmehnil se je in zaspal.

(Dalje prih.)

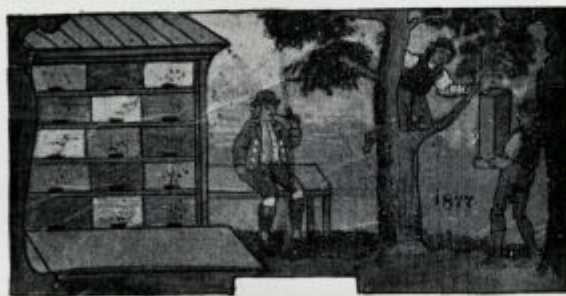

SLOVENSKE KONČNICE IN FOLKLORA.

Očrtal Jos. Wester.

Kustos deželnega muzeja, dr. Valter Šmid, je pred kratkim objavil v *Mitteilungen des Musealvereines für Krain*, letn. XVIII, sešit. III. in IV. članek¹⁾ o podobah na končnicah kranjskih panjev. Zanimiva črtica utegne zbuditi občno pozornost in marsikomu morebiti tudi veselje za nadaljnje proučevanje te mikavne snovi, tem bolj, ker je dal pisatelj svojo skico opremiti z osmimi ličnimi sličicami,²⁾ fotografskimi posnetki tipičnih končnic. Vsekakor je nekaj pomembnega, da se je prav pri nas udomačil običaj, prednje končnice panjev okrasiti s primernimi slikami. Res je, da je že oblika kranjskega (Janševega) panja taka, da kliče po primernem okrasu svojega lica, v tem ko je nemški ali francoski panj manj prikladen za to, da ne omenim onih iz slame pletenih košnic, ponekod po Štajerskem in Koroškem navadnih, pri katerih so figurálni okraski docela izključeni.

Mislite si naš kranjski čebelnjak! Panji v treh, štirih, petih redéh, druga vrh druge zvrščene, ob žrelcih gomezenje in mrgolenje in brnenje marljivih čebelic; v njih tisto čudapolno snovanje, da se ti zdi družina vsakega panja ko vzorno urejena država v malem, pod absolutistično vlado enega bitja, kraljice, matice, ki je hkratu mati vseh svojih podanikov; pred čebelnjakom na klopici pa oče čebelar s čedro v ustih: ali si moreš predočiti lepšo kmetsko idilo? (Pod. št. 1.)

St. 1.

Potemtakem ni čuda, da si je dal preprosti seljak tudi pročelje panjev okrasiti po svojem naivno umetniškem okusu. V domači govorici

¹⁾ Der bildliche Schmuck der Krainer Bienenstöcke. Folkloristische Skizze. Mit 8 Abbildungen.

²⁾ Dr. Šmid je dovolil, da se petero teh klišejev porabi za to črtico v „Slovanu“.

pravijo tem slikam mal;³⁾ v njih tiči dokaj ljudskega umetniškega naziranja, dokaj preproste filozofije, hudomušnosti in šegavosti. Čim starejše so slike, tem zanimivejše so. Najdejo se končnice, kojih les je vsled vremenskih izpremen, katerim so bile izpostavljene skozi več desetletij, popolnoma izjeden, le letne proge (letine) iz trših lesnih vlaken so se bolje ohranile, a „mal“ je ostal kot nekaka izbuknjenina (relief) le malo izpremenjen, da nekako plastično učinkuje. Dobé se še končnice po petdeset, sto in še več let stare z dobro ohranjenimi podobami. Marsikatere so bile pozneje preslikane. Opaziti je, da so v starih časih pridevali veliko več važnosti tem okrasom in da si je štel pravi čebelar v posebni ponos, imeti na pročelju svojih panjov lepo galerijo domače slikarske umetnosti. Dandanes je ta preklicana šola v marsičem pokvarila to umetniško naivnost; na novih panjih vidimo že moderne, celó secesijske motive, naravnost odurno pa je videti končnice našemljene s „pildki“, izrezki iz ilustrovanih listov, ali kar kratkomalo s številkami zaznamovane. To je že banalno.

Vrnimo se k Šmidovemu očrtku! Ta pravi, da se je pri planinskih narodih ohranil običaj, staviti ponesrečencem spomenike na kraju nesreče, takozvane „Marterl“. Slovenci jim pravijo z n a m e n j a, naj si so postavljeni kot križi, kapelice, sohe v čast Bogu in svetnikom, ali pa spominjajo na nesrečen dogodek; posebno ob cestah nahajamo tudi v naših krajih taka znamenja z drastično sliko nesrečnega prizora in s primerno razlagajočim besedilom. A dosti več ljudske domišljave se kaže na končnicah.

Iz Šmidove črtice se da določiti pet okolišev, iz katerih je preprosti ljudski slikar zajemal snov za svoje „male“. Tu imamo verske, npravno filozofske, zgodovinske motive, prizore iz domačega življenja in podobe iz živalstva ter rastlinstva. Izmed sličic nam predočuje ena, (pod. št. 2) kako brusi hudič jezikavi ženici njen dolgi jeziček; druga (pod. št. 3) zopet, kako so se kar tri boljše polovice z metlami spravile na trdega pijanca, ki so ga pravkar pri-

³⁾ Po nem. malen, slikati.

vlekle iz gostilne; tam si dasta zopet dva hudiča opravka z gizdavim ženskim perilom: (pod. št. 4) eden pere, ves zaverovan v svoje delo na perilniku spodnje krilo, drugi pa ga z vnemo lika. In koliko takih in enakih motivov nudi razposajeno ljudsko naziranje okretnemu čopiču domačega umetnika! N. pr. babji mlin: vanj silijo starke, da priskakljajo na drugi strani na dan kot brhke mladenke; krojaček, ki je pogumno splezal na drevo, bežeč pred čudno zverjo — polžem, v brambo mu drži svoj likalnik nasproti.

Iz zgodovine je posnet prizor boja med Pegamom in Lambergarjem. (Pod. št. 5.) Na sliki se vidi, kako hudič v podobi kače, za vratom čepeč, čaka duše tistega, ki bo v dvoboju ubit. Tako imamo tudi v sliki ohranjen spomin na pomembno dobo celjskih grofov; pesem o Pegamu je ena izmed prvih zabeleženih narodnih pesmi. Zapisal jo je bil o. Dizma Zakotnik († 1793), na nemški jezik prevedel Linhart v svoji zbirki „Blumen aus Krain“ (1781.). Tudi Martin Luter s Katrico, kralj Matjaž, Napoleon se vidijo na končnicah, istotako prizori iz turških bojev, francoskih vojsk in bosanske okupacije.

Iz narodnega življenja pa se predočujejo božja pota in procesije, pogosto seveda prizori iz kmetskih opravkov in iz čebelarjevega poslovanja. Hvaležno snov daje tudi sv. pismo, predvsem Kristovo trpljenje; često se upodablja Job, svetopisemski čebelar, razni popularni svetniki, posebno sv. Ambrož, patron vseh čebelarjev.

Izmed živalij so najčešče upodobljene medved (po ljudski etimologiji med + jed = tisti, ki med jé), lisica in zajec; tudi bajna „tica fena“ (= fenis), sicer v tradiciji že precej pozabljena, živi še v čebelarškem spominu, kakor tudi eno- in večglavi zmagi.

Na dovtipen način so slikani prizori iz lovčevega življenja, posebno čuvstveno pa lovčev pogreb. Splošno žalovanje je obšlo živali: štiri lisice neso na školkah mrtvega lovca, spredaj stopa lisjak z banderom, za njim kobaca in medved v duhovniškem ornatu, pojoč miserere; za mrličem

Št. 2.

Št. 3.

pa kot pogrebci žalujoči pes in črni krokarji z debelajagodnatimi molki v kljunih.

Dr. Šmid se je omejil le na najnavadnejše in najznačilnejše motive, a hoče, kakor čujemo, o tem drugje obširneje razpravljati. — Koliko zanimivega bi se dalo izslediti po vsej naši domovini, če bi se kdo, ali pravzaprav, če bi se jih več lotilo tega posla! Vsekako zasluži dr. Šmid iskreno priznanje, da je opozoril javnost na ta zaklad naše ljudske umetnosti. Prav taki prinosi zbude zanimanje in obude zavest, kako malo da se je doslej pri nas storilo za eno najnovejših ved, za folkloro,⁴⁾ vedo naroda in o narodu.

Kakor pri drugih narodih, tako se je tudi pri nas pričelo že v drugi polovici 18. stoletja zanimanje za narodno blago. Pri tem so predvsem razumevali le idealno stran te stroke, namreč narodne pesmi, pravljice, pripovedke, bajke, vraže i. t. d. Tako narodno blago se je pričelo nabirati že v Pohlinovi dobi in to se je nadaljevalo vseskozi do sedanjega časa. Z največjo vnemo in navdušenostjo so pa nabirali takrat, ko je bila romantika v polnem cvetu. Bleiweisove „Novice“, Janežičev „Glasnik“, „Letopisi Slov. Matice“ so pravi repertoriji za leposlovno narodno blago. Saj je prav nabiranje narodnih pesmi najbolj odgovarjalo romantičnemu mišljenju in netilo narodni ponos, češ, take imenitne priče imamo za svojo staro kulturo. In kdo bi se čudil, da so celo znanstveniki te dobe krenili

⁴⁾ Folklor: že beseda sama je tuja, angleška; pravzaprav Folk-Lore, ki jo je prvi rabil Anglež W. J. Thoms l. 1846. Nemci so si prikrojili za to izraz Volkskunde, mi Slovenci še nimamo določenega izraza, vsaj v najnovejšem Bartlovem slovarju beseda Volkskunde še ni sprejeta. Jaz bi nasvetoval izraz „narodoznanstvo“, ki naj bi se natanko ločil od pojmov „narodopis, narodoslovje, človekoslovje“. Pleteršnik rabi prve tri pojme vse hkratu v pomenu nem. Ethnographie. Mogoče bo drugje prilika, da natančno opredelim te pojme; za sedaj bi jih takole rabil: človekoslovje = Anthropologie; narodopis = Ethnographie; narodoslovje = Ethnologie, Völkerwissenschaft; narodoznanstvo = Folklore, Volkskunde. — Sicer pa; Qui melius distinguat, melius doceat!
J. W.

z realne poti na idealno, utopistiško? Davorin Trstenjak, Ravnikar-Požencan i. dr. so proglasili marsikaj za zgodovinsko dejstvo, kar velja danes za domnevo ali celo za neresnico.

Narodno blago v ožjem pomenu besede t. j. leposlovno gradivo naše narodne tradicije, imamo sedaj skoro dočela zbrano. Profesor dr. Štrekelj je priredil tako natančno in znanstveno zasnovano izdajo slovenskih narodnih pesmi, da jo povsod pri drugih Slovanih smatrajo za vzorno zbirko. Vemo pa tudi, da ima taisti učenjak nabranega tudi ostalega leposlovnega narodnega blaga: pravljič, pripovedk, bajk, legend, basnij, vraž, pregovorov i. t. d.

A materialna stran narodnega življa se je puščala doslej skoro docela v nemar. S tem ni nikakor rečeno, da v gori imenovanih zbornikih in tudi v drugih zbirkah ni nabranega še mnogo važnega gradiva. Saj imamo v novejšem času celo dve glasili, ki imata svoje predale odprte tudi za narodoznansko gradivo: Časopis za zgodovino in narodopisje, ki ga izdaje Zgodovinsko društvo štajersko v Mariboru, in Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena, publikacijo jugoslovanske akademije v Zagrebu. Tudi vseavstrijski zbornik Zeitschrift für österreichische Volkskunde, ki izhaja na Dunaju že 11. leto pod uredništvom Dr. Mih. Haberlandta, prinese večkrat kak članek, ki se nanaša na slovensko folkloro. A to še ne zadošča, da se le prilično zabeleži, kadar izve kdo kaj posebnega iz našega ljudskega življenja; zakaj beležka ostane sicer zapisana, a se kmalu pozabi. Treba je torej, da se prične za našo folkloro delati sestavno.

Dvojno delo čaka svojih ljudi: nabiranje in urejevanje snovi. Tega važnega in težavnega posla bi pa ne mogel prevzeti posameznik, nego bi se moral sestaviti poseben odbor v ta namen. Ta bi si napravil obsežen, natančen načrt, po katerem bi se dela lotil: zbral bi vso tozadevno snov, kar se je doslej zabeležilo ali nabralo, po

Št. 4.

slovenskih krajih pa naj bi se sposobnim zaupnikom poveril posel, da bi vsak v svojem okraju nabiral po določenem načrtu.

Dr. Kaindl priporoča v svoji znameniti knjigi⁵⁾ sledeča poglavja, po katerih naj bi se nabiralo narodoznansko gradivo:

- 1) otrok: spočetje, rojstvo, otročnica, krst i. t. d.;
- 2) fant in dekle: ples, pesmi, igre, ljubavne navade; vojaško življenje;
- 3) snubitev, poroka, svatovščina;
- 4) mož in žena: zakonsko življenje, rodbina;
- 5) smrt in pogreb;
- 6) hiša in dvor: lega, poslopja, oprava i. t. d.;
- 7) vas, selo: nastanek, imena, razlaga imen;
- 8) pravni nazori: o vladi, cesarju, uradnikih, odvetnikih; kriva prisega; običaji pri prisegi, kupčiji, pričevanju i. t. d.;
- 9) gospodarstvo, domači obrti, orodja;
- 10) ljudska vera; obredi;
- 11) ljudsko zdravlilstvo: leki, zagovori, uroki;
- 12) hrana, obleka, domače življenje;
- 13) razlaga imen, besed; pregovori i. t. d.

Po teh poglavjih bi se dalo nabrati vse gradivo, kar ga je treba, da spoznamo dušo svojega naroda. Tako bi se n. pr. v desetem poglavju zastavila takale vprašanja: Kaj pripoveduje narod o Bogu, o svetnikih, o stvarjenju in koncu sveta? Katere necerkvene praznike (sopraznike) praznuje? Od kdaj to, čemu to? Kakšni so običaji o velikih praznikih: Božiču, Veliki noči, o kresu? Česa se o posameznih delavnikih ne sme delati, da ne zadene koga kazen? Kako misli ljudstvo o duhovnikih? Kateri cerkveni obredi se porablja za čarodejstva? Kaj mislijo o drugovercih? — Nazori o hudiču in strahovih, o čarodejih, čarovnicah, vedeževavkah. Pomen in razlaga sanj. — Kaj si misli ljudstvo o solncu, mesecu, zvezdah, o vplivu teh teles na naravo, rast človeka, živali in rastlin? Kaj pomenijo zvezdni utrinki, repatice, lunin mrk, dež, toča, sneg, blisk, grom? Vremenska pravila. — Čiste in nečiste živali, lastnosti in govorica živali. Rastline, razlaga njih postanka in njih imen; zdravilne rastline, sveta drevesa; življenje v gozdu, bajna gozdna bitja.

Tako bi se dalo zastaviti sto in sto vprašanj, in kako zanimivi bi bili odgovori nanje! Ko pride do tega, da bomo imeli vse to zbrano in urejeno, bomo tudi lahko pričeli s proučevanjem narodne psihe (duše), narodne misli in umet-

⁵⁾ Die Volkskunde. Ihre Bedeutung, ihre Ziele und ihre Methode. — Ein Leitfaden zur Einführung in die Volksforschung von Dr. Raimund Friedrich Kaindl, o. ö. Professor an der Universität Czernowitz. Leipzig und Wien, Franz Deuticke 1903.

nosti. Doslej je sicer že veliko nabranega in za-
beleženega, a je vse raztreseno, nekaj tu, nekaj
tam, torej nepregledno in radi nepopolnosti ne-
porabno za znanstveno proučevanje. Sicer se po
malem vedno zbira in tudi priobčuje, a vobče
se pač malo stori na tem polju, ki se drugod,
posebno pri Čehih, Slovakah, Malorusih, Srbih goji z
odkrito ljubeznijo do stvari. Dr. Šlebinger, mar-
ljivi naš bibliograf, je objavil v lanskem letniku
že gori imenovanega zbornika „Zeitschrift für
österr. Volkskunde“ knjižni seznam slovenskih
del⁶⁾ za leta 1898—1904. Ko pregledaš te po-
datke, vidiš, kako bore malo se je pri nas v tem
oziru storilo tekom enega sedemletja. Edini večji
sistematični deli iz te dobe sta znameniti mono-
grafiji ruskega učenjaka Aleksandra Haruzina
„O kranjskem kmetu in njegovih po-
slopih“ in „O izbah gorenjskih Slo-
vencev“⁷⁾ Deli ste pisani v ruskem jeziku in,
kar je pri takih izdajah samoobsebi umevno,
opremljeni s slikami in skicami. Izišli sta v pe-
terburškem narodoznanskem zborniku „Živaja Sta-
rina“ l. 1902, oz. 1903. Ravno kar je pričel vseuč.
prof. dr. Murko s priobčevanjem svoje študije
o jugoslovanski hiši v „Mitteilungen der anthro-
polog. Gesellschaft in Wien“, zvez. XXXV., snop.
VI. 1905.;⁸⁾ tu je izšel šele splošni literarni pre-
gled in razprava o bosanski koči na podlagi prof.
Meringerjevega dela „Das volkstümliche Haus
in Bosnien und Herzegowina, Wien 1900“.

A s samim zapisovanjem in opisovanjem
še ni vse opravljeno. Treba bo tudi vse pred-
mete, ki pričajo o narodni umetnosti, vse izdelke
domačih obrtov, sploh vse, kar obdaja in spremlja
človeka od zibelke do groba — v pravem po-
menu teh besed — zbirati, te zbirke urediti in pri-
rediti tudi začasne razstave. Tako bi se tudi med
širšimi krogi, med narodom, širilo poznavanje
samega sebe. Osnovo za tak slovenski narodo-
znanski (narodopisni) muzej imamo že itak
v našem Rudolfinu. Tu je takozvana obrtna
dvorana odmenjena le za domače obrtniške iz-

⁶⁾ Bibliographie der slowenischen Volkskunde. (1898—
1904.) Von dr. J. Šlebinger. Str. 243—247.

⁷⁾ Natančno oceno teh del je podal dr. Iv. Merhar
v „Zeitschrift für österr. Volkskunde“, 1905, zv. I. in II. str.
51—56. Med besedilom je natisnjenih tudi 6 sličic. „Slo-
van“ jih omenja v članku Haruzin, letnik III. str. 211.

⁸⁾ Zur Geschichte des volkstümlichen Hauses bei den
Südslawen. Von Dr. M. Murko, Graz; I. in II. poglavje
str. 308—330.

Št. 5.

delke, a žal, da so te sicer lepe zbirke nepopolne
in da je menda že, odkar so muzej otvorili, raz-
stavljeno vedno taisto blago, v tem ko druge, ne
manj zanimive stvari počivajo zaprte v nepro-
zornih omarah in predalih. Marsikaj, kar spada
v področje domače folklore, je nameščeno tudi
po drugih muzejskih dvoranah, tako da opazo-
valec ne more dobiti pravega vpogleda v razvoj
in stanje naših domačih obrtov in naše narodne
umetnosti. Vse to bi se dalo sčasoma urediti,
treba je le primernih prostorov, gmotnih sredstev
ter dobre, odločne volje odločujočih činiteljev.⁹⁾

S pričujočim člankom sem si dovolil opo-
zoriti našo javnost na znanstveno stroko, ki se
pri nas dosihmal ni tako uvaževala, kakor ji gre.¹⁰⁾
Saj nas more prav ona poučiti o kulturni zgodovini
našega naroda in nam predočiti to, kar je ostalo iz
onih starih časov, ko je živel še
svoje samobitno življenje. Dandanes, ko živimo
večidel pod tujimi vplivi in plovemo v nekako
vse izravnavaajočo mednarodno, kozmopolitsko
kulturno stanje, moremo še vendar rešiti nekaj teh
živih starin, prič naše narodne samobitnosti. Ako bi
se v naši prvi literarni družbi Matici slovenski
osnoval odsek za nabiranje vesoljnega slo-
venskega narodnega blaga in ako bi
slavni deželni odbor kranjski poskrbel, da bi se
razširil v Rudolfinu slovenski narodopisni
muzej, potem bi imel narod poroštvo, da se
mu ohranijo za vselej priče njegovega individual-
nega mišljenja in čutenja, priče njegove samo-
bitnosti.

⁹⁾ V zadnji seji kranjskega deželnega zbora dne 24.
nov. 1905 se je sklenilo, da se deželni muzej reorganizira.
Želeti in nadejati se je, da se bo pri tem oziralo tudi na
naše narodoznanstvo. J. W.

¹⁰⁾ Sicer je že l. 1896 v Letopisu Maticе slov. prof.
dr. Murko v svojem zanimivem in poučnem opisu. „Narodo-
pisna razstava češkoslovska v Pragi“ opozoril, da se mora
pri nas pričeti z delom na „ljudopisnem“ polju. Žal, da nje-
gov klic ni našel vrednega odmeva. J. W.

IZ ŽIVLJENJA STARIH INDOV.

Črtice. Spisal ruski državni svetnik in vseučiliški profesor dr. Vinko p. l. Šercl.

Med narodi starega sveta zavzema Ind eno izmed najodličnejših mest. Originalne poteze značaja tega naroda, njegova samonikla kultura, visoki duševni nivô privilegiranih kast, to, da je živel v deželi svet jezik z nenavadno cvetočim in bogatim slovstvom, mehkota in posebna finočutnost nravi, odlična gnomistika, redke sposobnosti za špekulativno analizo, nagon k udobnemu načinu življenja — vse to mora navdati vsakega izobraženca z najživejšim zanimanjem, ki narašča še vočigled temu, da tvorijo Ind eno izmed znanih panog indoevropskega plemena. Navzlic svojim nedostatom in nekaterim naravnost groznim pretiranostim ima družabno življenje starih Indov za zgodovino človeške kulture globok pomen in je vredno najresnejšega proučevanja.

V kasni hijerarhiji Indije so zavzemali brahmani prvo mesto, tvorili so prvo kasto, ki je uživala ogromne pravice in privilegije, bili so dejanski vladarji dežele, s katerimi se kasta kšatrij, t. j. vojakov, nikakor ni mogla primerjati. V nobeni drugi državi na svetu ni dosegla hijerarhija tako velikanskega vpliva in tako neomejene oblasti, kakor v Indiji. Umni brahmani so že rano poskrbeli za to, da so se zabeležile in zavarovale njihove ogromne pravice, in že zakoni Manu se spuščajo v jako podrobno razpravljanje brahmanom pridržanih pravic in predpravic. Brahmani so uživali do gotove stopinje nedotakljivost napram zakonom, ker je zakon le jako milo kaznoval najtežje njihove prestopke. Brahmana, ki je ubil sudro, je po zakonih Manu zadela neznatna kazen, dočim se je usmrčenje brahmana kaznovalo kot najstrašnejši zločin. V istem zborniku zakonov se govori naravnost: „Brahmanu pristoja prvo mesto na zemlji, on je vrhovni vladar vseh bitij, vse, kar je na svetu je dedščina brahmana“ in poleg tega: „Brahman, bodisi učen človek ali omejen, je mogočno božanstvo.“ Ako bi se kak podložnik predrznil dati brahmanom kakoršenkoli svet ali migljaj glede njihovih dolžnosti, mora vladar zaukazati, naj nalijejo takšnemu grešniku vrelega olja v usta in ušesa. Niti vladar sam ne sme usmrtiti brahmana, če bi tudi izvršil najgnusnejši zločin; vladar ima

edinole pravico izgnati ga iz dežele, ne da bi se sicer dotikal njegove lastnine ali mu naložil kakoršnokoli drugo kazen.

Za storjene usluge ali za izvrševanje svetih opravil in obredov so plačevali brahmanom jako radodarno. Brahmanski svečeniki so dobivali za izvršitev pri žrtvovanju predpisanih obredov po eno ali več krav, dočim služabniki, ki so imeli opraviti pri daritvah in katerih delo je bilo vendarle mnogo težje, na dan niso dobivali več nego eno pa d i k o (približno 6 vinarjev). Zakoni Manu toplo priporočajo ostalim kastam, naj radodarno darujejo brahmanom, zakaj „Najboljša izmed vseh daritev je tista, ki se položi naravnost v usta darujočega svečenika: takšna daritev doseže svoj cilj in ni nikdar izgubljena“ (7, 84). Politične častihlepnosti brahmani niso imeli, niti niso stremili za veljavo in vplivom v političnem oziru, tako da se staroindijski ustroj vlade po krivici imenuje teokratski. Brahmani so se menili le za svoj duhovni poklic, vneto čuvaje nedotakljivost in celotnost svojih verskih nauk in ved; skrb za politične zadeve pa so prav radi prepuščali nižjim kastam, zlasti vojakom. Zase so zahtevali neomejeno svobodo, največje spoštovanje in obilo gmotnih sredstev. Brahman brez sredstev ali kakoršnokoli posesti je lahko učil slovnico ali se bavil s trgovino ter je smel skrbeti za kruh na katerikoli način. Kulinarne umetnosti je uživala v stari Indiji tolik ugled, da so brahmani neredko služili kot kuharji pri premožnih rodbinah. V dramah nastopajo tudi kot šaljivci in dvorni norci.

Navzlic velikanskemu vplivu, ki so ga imeli brahmani, navzlic mnogobrojnim, zakonito jim zagotovljenim pravicam in brezprimernim, malodane božanskim častem, ki so se jim morale izkazovati, se jim je vendar preprosti narod često in s posebnim veseljem posmehoval, in v sanskritskem slovstvu je opaziti mnogo znamenj odpora proti nezaslišanemu pritisku brahmanske nadoblasti. Ljudje so z neprikrito škodoželjnostjo pripovedovali drug drugemu kaj mnogo o neumnosti, zabitosti in zlobni lokavosti in se norčevali nad oholo sanjavostjo brahmanov, ki so jo brahmani cenili višje od praktičnega poznavanja sveta in resničnega življenja. Tako so pripovedovali, kako sta dva brahmana, zalotivša nekoga pri tatvini,

ubila svojo lastno mater z njenim privoljenjem, samo zato, da bi njen duh do smrti preganjal in mučil tatu. V Subhašitarašnakari (130) dajejo brahmanu povsem resnobno svet, naj bi sedel za mizo in jedel, dokler ne pade v omedlevico in ko se zave, naj bi zopet jedel, dokler mu ne zmanjka sape. Znameniti kitajski romar Giuen-Tsan pripoveduje — očitvidno ne brez ironije — da so imeli nekateri jako učeni brahmani život okovan z bakrom, da ne bi počili od prevelike modrosti in učenosti.

Vzgoja mladega brahmana se je vlekla precej dolgo in zahtevala je marljive vneme, velike pridnosti in napornega truda. Važno opravilo učitelja so poverjali izključno le učenim brahmanom, ki se niso odlikovali le z osnovnim znanjem, temveč zlasti tudi z darom predavanja. Podatki, katere nam sporočajo slovstveni spomeniki o načinu učenja in vzgoje v stari Indiji, so dokaj podrobni. Iz njih izvemo, da so učili svetega pismoznanstva in slovnice v posebnih učnih zavodih, a da so sloveči brahmani poučevali otroke bogatih rodbin, zlasti kraljeviče, tudi doma. Za važen in neizogiben učni predmet so smatrali tudi niti, t. j. zbirko pravil o življenski modrosti, o spodobnem vedenju in o nramnosti. Kot glavno učno sredstvo pri učenju tega predmeta je služila „Hitopadesa“ („Koristni nauk“), t. j. zbirka alegoričnih pripovedk, zbornik indijske življenske modrosti, tamošnjih nazorov o življenju in o temeljih bogaboječnosti. V indijskem romanu „Daçakumaraçarita“ („Dogodbe desetih kraljevičev“) se podrobno opisuje način vzgajanja kraljevičev (na 16—17 str. Wilsonove izdaje). Tam se natanko opisuje, kako so se kraljeviči učili raznih jezikov, da so se mogli svobodno izražati v njih, kako so jih učili vojne umetnosti in jahanja, kako so proučevali osnove politiške ekonomije in diplomatske umetnosti, kako so se učili retorike, logike in glasbe; poleg tega so se kraljeviči učili metafizike, zbirke domačih zakonov in „ved“. Potem čitamo z začudenjem, da so se tudi morali učiti astrologije, zdravilstva in hazardnih iger, v katerih so si morali pridobiti znatno izurjenost; bolj od vsega pa nas prese-neča dejstvo, da je tudi umetnost spretno krasti spadala med predmete vzgojevalnega kurza. Kraljevič, ki spretno krade, je vzor avtorja (Dandina) in v njegovem romanu se ponovno opozarja na to, kako spretno kradejo kraljeviči ter imajo tako tudi praktično korist od te umetnosti.

Glavni predmet vzgoje mladih brahmanov je bilo temeljito proučevanje slovnice in svetih knjig. O tem nahajamo mnogo zanimivih podrob-

nosti v znamenitem delu Mahabhašja, t. j. v obsežnem komentarju k slovnici Panine, sestavljenem od učenega Patandžalija. Učitelj (khandikopadhjaja) je, ob začetku izpolnjevanja svoje dolžnosti, predvsem izbral zase čist prostorček, nato je sedel na preprogo iz bičja, z licem obrnjenim proti vzhodu ter je vzel v roko šopek svete trave (kuça). Jako resno, z osredotočeno slovesnostjo in odmoroma izgovarjaje besede, je razlagal sutro za sutro in z zategnjenim glasom ter razločno izušçaje in povdarjaje vsak zlog, toda tako kratko, da ni bil noben zlog in celo noben glas odveç. Uçenci, ki niso imeli pravice, staviti kakoršnakoli vprašanja, so morali poslušati njegovo razlaganje z najveçjim zanimanjem. Nikdo ni smel segati učitelju v besedo; njegovo mnenje in smisel tekstov, ki jih je razlagal, so morali sami razbirati in deloma tudi ugibati iz njegovih kretenj, gest, pogledov in iz načina njegovega razlaganja. Dasiravno se učencem ni branilo posluževati se učnih knjig in drugih pripomoçkov, vendar so morali le od učitelja sprejemati najvažnejši in najbistvenejši del razlage. Uçitelji so bili jako strogi, o naklonjenosti skoraj ni bilo govora in telesne kazni so bile jako pogoste, tako da je sledila že malopomembnim netočnostim in ničevim pogreškom razmeroma stroga kazen. Ako je izrekel učenec besedo z negotovim naglasom, rabil n. pr. anudatta mesto unatta, mu je učitelj takoj dal zaušnico (çapetam): „slabo delaš to“ (anjat tvam karoši). Uçenci so se vedli proti svojemu strogemu učitelju z veliko spoštljivostjo in so se ga silno bali; najstrožje jim je bilo ukazano, vsakokrat, ko se je pokazal učitelj, uljudno vstati ter se mu spoštljivo pokloniti. Res, da so imeli tudi učenci svoj delež od učiteljeve slave: kadar so prišli v rodbine, v hiši katerih je njihov učitelj izvrševal svete obrede, so jih posajali vedno na častna mesta.

Uçeni brahmani, ki so si pridobili z izvrstnim znanjem sanskrita in svetih knjig ter z jasnim, vzornim razlaganjem zasluženost, so imeli mnogo slušateljev, ki so prihajali deloma iz daljnih dežel poslušati jih. Indijski dijaki so uživali tudi do gotove stopinje akademično svobodo: nikdo ni bil obvezan poslušati vsega teçaja pri istem predavatelju, dasiravno prebežniki med dijaki niso bili na dobrem glasu. Kdor je tekal od učitelja do učitelja, a nikjer ni dolgo vztrajal, je bil drugim v posmeh in nosil je zasmehljivi priimek tirthakaka, t. j. „vrana na svetem mestu“ (po smislu: ÷lovek, ki je zašel tja, kamor ne spada). Disputacije med učenci so bile tudi

jako pogoste, a končavale so se redkokdaj brez ogorčenih preprirov: srdite, zle besede so se vsipale na glavo nasprotnika in razžaljivi priimki so se splošno in redno uporabljali. Med takšnimi besedami se navajajo izrazi: devanam prija „bedak“ (pravzaprav evfemizem, ki znači doslovno „ljubimec bogov“), a ništadžna „človek, ki zna zle stvari“, „vajakaranamči“ slovniški mojster-skaza“ (doslovno „slovničar-iglica“, t. j. slovničar, ki se brani z iglico) in dr.

Od učencev se je strogo zahtevalo temeljito znanje slovnice, posebno zakonov Sandhi (o spajanju in izpreminjanju zvokov) in nepravilnih glagolov in tukaj zopet se je predvsem gledalo na podrobno poznavanje nepravilnih aoristov. Sploh se zdi, da so bili ti nesrečni aoristi nalašč za muko učeče se mladine. Kakor delajo današnjim gimnazijcem grški aoristi mnogo gorja, tako tudi v stari Indiji učenci niso imeli malo truda z nepravilnimi aoristi. To poglavje so smatrali indijski slovničarji za tako važno, da so učencem, ki so se bili temeljito naučili aoristov, prisojali nagrade, tistim pa, ki jih niso znali, so grozili s kaznimi na onem svetu! Tako se v Mahabhaši (3, 1, 48, 40) tistemu, ki pravilno tvori aorist od glagola kam (ljubiti), obeta, da bode po smrti odpeljan v nebo na krasni kočiji, zapreženi s kobilicami, dočim se bode moral tisti, ki pravi nepravilno ačikamata, s trudom in z naporom vseh sil peš vleči istotja. Po predstavah starih Indov obstoji bistvo človeške vede v dobrem znanju slovnice, in med izreki, ki govore v prilog temu mnenju, se navaja tudi neko mesto, kjer se pravi,

da tisti, ki se ni naučil slovnice, niti ne zna spodobno pozdravljati in vsled tega — kakor ženske — ni vreden in ne zasluži pravnega poklona. Kdor se ne bavi s slovnico, ta ne razume svoje lastne koristi in počenja same neumnosti.

Navzlic spoštovanju, katero so uživali brahmani, so dobivali od mladine, maloizbirčne v svojih besedah, mnogo posmehljivih besed in žaljivih priimkov. Paniki, ki je rad jedel riževo kašo in je gostil z njo tudi učence, je dobil ime „lakomnež na raztopljeno maslo“ (ghrta); drugi priimki so bili: „Katja z jezičkom“, „rumeni kanva“, „kozji Taulvali“ (t. j. Taulvali, ki se da podkupovati s kozami), „zobati Vatsja“, „hromi Vadava“ „nosljajoči Pandu“ in dr.

Kdor se je hotel samostojno lotiti proučevanja ved (brahmajadžna), se je moral strogo ravnati po mnogoštevilnih pravilih in predpisih. Po teh predpisih se tisti, ki hoče čitati vede, vsede z licem, obrnjenim na vzhod ali na severovzhod, zunaj vasi na tako mesto, odkoder se strehe več ne vidijo, obesi ogel plašča na desno, dvigne desno roko in povesi levo, umije si roke, izplakne si trikrat usta, dotakne se ustnic, glave, nosu, ušes in srca, nasuje nekaj svete trave in šele tedaj se zaglobi v svoje opravilo. Sicer pa so posebni predpisi o tem, kdaj je treba prekiniti takšno opravilo. Tako n. pr., kadar tisti, ki proučuje vede, zapazi, da kakšen brahman noče jesti, ali, kar je še huje, da krave ne marajo krme; pri takšnem usodnem in zloveščem dogodku mora takoj pustiti svoje učenje.

(Dalje prih.)

PRIJATELJEM.

Pozdravljali ste me, ko z vednim licem
in s smehljajočimi očmi
prihajala sem in ob pesmi
živela z vami srečne dni . . .

A zdaj po meni nihče ne vprašuje,
ko v srcu nosim le bolešt . . .
ko brazde kaže moje lice,
ko ne poznam več solčnih cest.

Odcvela vam še ni pomlad življenja
v ljubezni vam oči goré . . .
otožno jaz povešam glavo,
in trudne moje so noge! —

Morda, prijatelji vas dragi, srečam
na stezah trnjevih kedaj, —
takrat pa stisnemo si róke
srčno pač zopet kot nekdam!

Kristina.

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Tehniški slovar „Sloven. Matice“. Lani spomladi se je v „Slovenski Matici“ ustanovil odsek za izdavanje „Nemško-slovenskega tehniškega slovarja.“ Odsek je imel doslej pet sej, v katerih se je izvršilo že več pripravljalnih del ter si je nabavil iz kredita, ki mu ga je dovolila „Slovenska Matica“, več vnanjih slovarjev. Ekscerpirajo Wolf-Pleteršnikov slovar ter razne terminologije. Podjetje podpirajo dijaški tehniški klubi v Pragi, na Dunaju in v Gradcu. Več gradiva so že poslali ali pa dali na razpolago gg. učitelj Bezljaj in dvorni kaplan Steska v Ljubljani, poštni oficijal Wisjan v Trstu, slovenski tehniki v Pragi po stud. ing. I. Rusu, pravnik I. Modic na Dunaju i. dr. Naj bi našli obilo posnemalecve! Slovenske tvrdke tehniške smeri naj bi dale odseku na razpolaganje svoje kataloge. Hvalno je omeniti krepke podpore „Društva čeških arhitektov in inženieurjev“ in pa „Spolka čeških železniških uradnikov“ v Pragi, ki sta odseku s svojimi strokovnimi publikacijami v podporo.

Zofka Kveder-Jelovškova. Iskre. Ilustr. M. Rački. Praga 1905. V lastni založbi. Cena K 2. Lepa knjiga in ne draga! Lepa ne baš zaradi „ilustracij“; tiste sličice v obliki in velikosti vinjet, secesionistno zamotane, niti ne spadajo prav k vsebini knjige, ki jo povsod razsvetljuje žarka, vse razkrivajoča, za psihični občutek zato marsikomu hladna električna luč.

Štirinajst črtic, polovica hrvaških, polovica slovenskih, je zbranih v knjigi in pridejana jim je novela „Kajn“.

Ne vem, kdo izmed naših pisateljic bi pisal boljše in krepkeje črtice kakor naša Zofka. Kako jih zna pisati, je dokaj glasno in očitno pokazala že po svojem prvem nastopu. Velika zasluga ji gre, da je spoznala baš svoj talent; kajti to pač velja, da so pisatelji kljub vsej morebitni univerzalnosti vendar v kakem oziru osobito nadarjeni. To je dobro za občinstvo in — zaradi konkurence — dobro za avtorja. Črtičarjev je modernstvo spravilo precej na površje, a Zofka si je izmed njih pridobila priznanje tudi pri drugih narodih. — Talent črtičarja se mi zdi vzporeden s talentom pesnika lirika; zgrabiti pravi trenotek — to je poglavitno za oba. Le v sredstvih sta različna; lirik je godbenik, komponist, črtičar je kipar; melodioznost je zakon pri prvem, plastičnost pri drugem. In res! Kadar bomo z eno besedo označevali naše pisatelje, bomo rekli o Kvedrovi:

„Plastična je!“ V svoji plastiki je morda celo pretirana, zanaša se že preveč na plastični učinek materiala samega, in ali odklanja vsako prikupljevanje ali ji pa prikupljivost ni dana. Zato se zdi temu in onemu trda, nevljajiva, hladna, brez duše. V črtici „Tuje solze“ (str. 92—94) polaga svojim nasprotnikom ta-le očitanja v usta: „Ne dopade se mi . . . Ona nikdar ne da sebe, svojega srca, svoje duše. Kje je ona, prošim Vas?! Njene oči so izgoarele in ničesar več ni na njihovem dnu; njeni pogledi tekajo kakor detektivi strogo in hladno okrog in iščejo, odkrivajo. Ali kje je ona, kje je njena duša, kje je njeno srce, kje je njen smeh, kje so njene solze!? Ne najdete jih! . . . Res, ne najdemo jih! Ona je talent, izboren talent, toda premalo ima poguma, ali preveč ponosa, da bi nam dala več kakor ta svoj talent; duše nam ne da in njene oči so v resnici

hladne in molčeče kakor samostanska okna v osamelih ulicah. Ali to danes ne zadostuje.“ — Pisateljica se brani s temi besedami: „Ne zadostuje?! Ne zadostuje, da hodi za nami in pobira naše solze, da zbira naše vzdihne in da nam shranjuje naš redek smeh?!“ — To je res, — a vendar bi se ne bilo treba braniti s tistim starim pravilom, da pesnik pretrepa boli namesto ostalega človeštva. Očitanja bi lahko zavrnila z resnico: „Jaz, Zofka, Vam polagam pred oči in srca izrezke iz življenja; ako v življenju ne vidite in ne najdete duše, ni toliko moja krivda kakor Vaša“. Nehote pa je dala na ona očitanja pravi odgovor s sklepnim stavkom (str. 58) v črtici „Slika“: „Literatura, literatura! Življenje je nima visokih besed!“

Ta izrek je sicer enostranski: kajti življenje ima tudi visoke besede, pa pisateljica ima vsekako pravico, se omejiti na tisti del življenja, ki res nima visokih besed. V posnetkih iz tega življenja je Zofka virtuozka; miline in mehko pri njej ne bomo našli, trdo ji je življenje in trdo, a resnično je poročilo o njem. Večkrat se začudimo, kako ostro je zadela pisateljica v človeški psihi in v človeškem frapantno resnične poteze, ki so nam bile prikrite. Pisateljica ljubi trpko, često kruto resnico. Da n. pr. včasih v človeku prevlada prav živalsko nagnjenje, to še priznamo, a vrgli bi kamen na pisateljico, ki pravi v črtici „V hribih“ sama o sebi (str. 84): „Čutila sem, da bi mi bilo mogoče hladnokrvno in z življenjem ubiti človeka“, vrgli bi kamen, pravim, ko bi se ne zavedali, da nismo sami v hudih časih nič boljši! — Nadalje: „Proklet bodi ta in ta“, pravijo ali si mislijo ljudje, kajti „kriv je, da u mome životu imade čas, na koji pomišljam, kajuci se i stideci se. Kad se sjetim njega, vazda se spomenem, da ima nešto u mome životu, radi čega me je stid pred rođenom dušom“. — Tudi to je poezija življenja! — Druge črtice niso tako gorjupe, a vsaka se bavi s kako psihološko pritašnostjo. Vzemimo „En svetel spomin“, morda najlepšo: Bolna leži v postelji žena, ne-ljubljena in ne ljubeča. To bi ne bilo nič posebnega; a globoko resnično je zadet edini njen „svetel spomin“: spominja se blagega zdravnika v mestu, ki je njo, še mlado punico, zdravil tako milo, edini, ki ji je skazoval pravo, nedolžno ljubezen. — — To so res „iskrice“ iz življenja!

Zadnji spis v zbirki je novela „Kajn“, ki je bila izhajala v prvih štirih številkah (l. 1905.) našega „Slovana“, z naslovom „Mara in njen sin Kajn“. . . Seveda v slov. jeziku; v zbirki je prevedena v hrvaščino. Nam vsem je še v spominu, da smo z nekako mamljivo grozo čitali v „Slovanu“ tisto zgodbo, ki se vrši v tajni, silni šumi in nam predočuje silne ljudi, no, zunaj mirne, a v svojem srcu noseče goreč vulkan.

Dr. Jos. Tomišek.

Anton Linhart: Županova Micika. Veseloigra v dveh dejanjih s petjem. Predigra in Poigra. Po osnovi dr. Josipa Vošnjaka spisal Anonimus. 20. snopič „Talije“. „Goriška tiskarna“ A. Gabršček. Cena 80 h str. 111. — Za 150. rojstni dan prvega slovenskega narodnega dramatika je izšla nova, predelana izdaja „Županove Micike“. Vvod tvori kratka slika Zoisovega in Linhartovega delovanja za slovensko gledališče. Potem sledi „Predigra“, ki se vrši 29. decembra 1789 v Zoisovi palači v Ljubljani zvečer pred premijero „Županove Micike“. Tu se vrši dejanje med Zoisom, Vodnikom in Linhartom, ki so bili aranžerji

predstave, ter med Gabrijelo in Milico pl. Garzarolijevo, Otonom Desselbrunnerjem, Karlom Zoison in dr. Makovcem, ki so veseloigro predstavljali. V tej „Predigrici“ se zasnjuje ljubavna intrigica med dvema paroma, ki se v „Poigri“ razvozlja z dvema zarokama. Zaključek „Poigre“ tvori živa slika, ki kaže razvoj slovenskega gledališča od Linhartove do današnje dobe s proslavo A. Linharta. Želimo, da bi igrali to igro, ki ima pravzaprav 4 dejanja, v proslavo zaslužnih mož Zoisa, Linharta in Vodnika po vseh slovenskih odrih! Narod, ki zaslužnih svojih mož ne časti, jih imeti vreden ni!

Bogumil Vošnjak: Na razsvitu. Ruske študije. Cena: broš. K 4.—, po pošti K 4.30 h 8° strani 396. Izvirna risba za naslovni list; M. Gaspari. Izdal in založil L. Schwentner v Ljubljani. O tej aktualni knjigi prinesemo obširno poročilo prihodnjic.

Aleksander Dumas, sin: „Dama s kamelijami“. Preložil dr. Ivo Šorli. — Založila „Goriška tiskarna“ A. Gabršček v Gorici. Str. 445. cena 2 K, po pošti K 2:20. Krasen prevod slovečega francoskega romana v lični knjigi za malo denarja! To je kratka naša ocena. Priporočamo!

Slovani v svetovni zgodovini. V zalogi slavnoznanega bibliografskega zavoda Meyer v Lipsiji in na Dunaju izhaja svetovna zgodovina, katero z mnogimi učenjaki izdaje H. J. Helmolt. Razločuje se od drugih del po etno-geografski razdelitvi. Izšli so doslej zvezki 1.—4., 7 in 8. Pravkar paje izšel zvezek 5., obsegajoč zgod. južnovzhodne in vzhodne Evrope. Nam je ta zvezek zato najznamenitejši, ker prinaša povestnice slovenskih narodov. V obče so se nemške zgodovine premalo ozirale na historijo Slovanov ali jo pa podajale v pristranskem, često celo v sovražnem duhu. Zato moramo pohvalno omenjati, da se tu podaje objektivna slika. Zgodovino Čehov do združenja z Avstrijo 1526 je napisal dr. Berthold Bretholz, — zgodovino Slovencev, Hrvatov in Srbov prof. dr. Vladimir Milkovič, ki je podal tudi zgodovino vzhodne Evrope (Poljakov in Rusov); a tudi odstavki o bizantinskem cesarstvu, o evropski Turčiji, o podonavskih narodih (Hunih, Bolgarih, Rumuncih, Madjarih) so za Slovane velepomembni.

José Maria de Herédia, slavni francoski pesnik, je umrl dne 3. oktobra t. l. Spisal je le eno knjigo poezij „Trofeje“ s 118 soneti, ki pa spadajo med najlepše, kar predstavlja francosko poezijo 19. veka. Bil je normansko-španske krvi ter rojen l. 1842 v mestu La Fortuna Caleyro na otoku Kubi. Pokojnik je bil član akademije nesmrtnikov in gotovo je, da ostane v zgodovini evropske literature njegovo ime zapisano z zlatimi črkami.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Slovenska drama. Tekom novembra meseca smo videli O. Wildejevo krasno tragedijo perverzности „Salome“. V naslovni vlogi se je odlikovala gospa Kreisova; prav dober je bil tetrarh g. Dragutinovića. Uprizoritev je bila dostojna. Nušičeva slika „Knez semberijski“ ima v sebi premalo dramatičnosti, da bi mogla učinkovati izven Srbije. Duh brezodpornega suženjstva Slovincem ni simpatičen, a za srbsko zgodovino je značilen. Predstava je bila medla. Gettke-Leonov „Detektiv“ je dal g. Lieru mnogo prilike, razvijati svojo drastično komiko. Vobče se je igrala ta burka brezokusno. Dobra sta bila v njej gg. Dobrovolný in Nušič. Beyerleinova drama iz vojaškega življenja „Mirozov“ je odpadla zaradi nedostajanja sposobnih intrepetov nekaterih vojaških značejev. Prav dober

je bil g. Dragutinovič; zadovoljili so nas pa vobče tudi gg. Nušič, Lier in Spurna. Schönthan-Dichensova veseloigra „Mala Dorrit“ je dosegla doslej najlepši uspeh. Izborna je bila Amy gospe Kreisove, starega Dorrita je igral precej burkasto g. Lier, ki je žel splošno priznanje, plemenitega Clenmana pa z okusom in brezhibno g. Dobrovolný. Popoldne so igrali enkrat Govékar-Jurčičevega „Desetega brata“, enkrat pa Fil. Langmannovega „Jeruteja Turazerja“. Odlikovala sta se v tej delavski drami g. Dragutinovič in ga. Daniłova.

Slovenska opera. Hummelova enodejanska opera „Mara“, ki ima za snov krvno osveto, na slovenskemu odru ni dosegla pričakovanega uspeha. Skladatelj hodi po poti najmlajše glasbene smeri ter ljubi predvsem efekte v orkestru, ki pa igra prebrutalno vlogo. Strel med overturo učinkuje pač dokaj nemuzikalno in bizarno! Pevski del leži večjim delom na vlogi Mare, ki jo je pela gospa M. Skalovalova z dramatično vervo in akurateso; vobče je ugajal tudi g. Orželski; manjšo vlogo je absolviral precej šablonsko marljivi g. Ouřednik. Zbor (moški) igra skoraj le vlogo štatista. Poleg Leoncavallovih „Glumačev“ in Mascagnijeve „Cavalleriae“ je Hummelova „Mara“ v muzikalnem in pevskem oziru šibko delo skladatelja brez globlje originalnosti. Kot mašilo med dvema dramskima enodejankama pa je opera storila svojo dolžnost. — Giuseppe Verdi je nastopil v Milanu leta 1839. s svojo prvo opero „Oberto“. A šele v letih 1851 do 1853 je zaslovelo njegovo ime po vsem svetu, ko je bil napisal opere „Rigoletto“, „Trubadur“ in „Traviata“. Sledilo je več oper po naročilu svetovnih gledališč, ki pa niso priborile splošnega priznanja. Šele „Aida“, ki jo je naročil egiptski keđiv k slavnosti otvoritve sueškega prekopa in ki se je prvič proizvajala leta 1871. v Kairu, je imela v sebi ono življensko moč, da si je prihranila obstanek na odru do danes. „Aida“ znači v Verdijevem delovanju prehod iz stare laške opere v moderno glasbeno dramo. V „Rigolettu“, „Trubadurju“ in „Traviati“ učinkuje Verdi le s svojo pristno melodiko, v „Aidi“ pa se kažejo prvi pojavi glasbene karakterizacije. In v resnici se je postavil Verdi v letih 1887 do 1893 z „Otelom“, oziroma s „Falstaffom“ v vrsto prvih modernih opernih komponistov. „Aida“ je zasnovana po vzoru „velike opere“ in ima v sebi polno kalí bodočega, glasbenega čustvovanja. Pevci ni več le tolmač lepo zaokroženih melodij, katerim je duševni stan igralca posttranska stvar, pač pa izražajo arije že to, kar dotična oseba čustvuje. Orkester ni, kakor v stari laški operi, le podrejen spremljevalec pevca, ampak vpeljuje že tu in tam poslušalca v ubranost dotičnega prizora. Razume se ob sebi, kar pri Verdiju ni drugače mogoče, da so arije blesteče in polne južnokrvne vročine. Ensemble se pa odlikuje po mogočni sestavi in globokim učinkom. V ljubljanski operi se je „Aida“ proizvajala meseca novembra s hvalevrednim uspehom. Glavne vloge so bile vseskozi v dobrih rokah. Gospa Skalovalova kot Aida in gospodična Stolzova kot Amneris sta z veliko spretnostjo igrali in s finim čustvovanjem peli. Moške vloge so pa bile istotako posrečene, saj so bile proizvajane od gospodov Orželskega (Radames), Ouřednika (Amonaso), Ráneka (kralj) in Betettota (Ramphis). Žal, da se ne more isto okusno petje, kakor pri solistinjah in solistih tudi izpričati pri ženskem zboru! J. F.

150. rojstni dan prvega slovenskega dramatika — Antona Linharta. Koncem 18. stoletja je bil središče vsega duševnega gibanja Slovencev baron Žiga Zoisp. Edelsteinski. Njegova je zasluga, da se je dvignilo naše slovo, in on je prebudil ter podpiral moralno A. Linharta, Jer. Kopitarja, V. Vodnika i. dr.

Zois je bil v zvezi z raznimi učenimi društvi, in mineraloška zbirka v ljubljanskem deželnem muzeju je njegovo darilo. Vsled svojega obilega bogatstva je mogel podpirati znanost in umetnost. Čutil se je iskrenega Slovana in mu je bila jedina misel, kako bi obudil slovensko književnost. Ker je bil fin, kritičen duh, je močno vplival na snov in obliko sočasnih literarnih del ter je bil zlasti Vodniku oster, a obenem ljubezniv kritik. V njegovem salonu so se shajali Kumerdej, Japelj, Ravnikar, Metelko, Linhart, Vodnik, Kopitar in drugi; pri njem se je govorilo le slovenski. Žiga Zois je bil vsled tega mož neprecenljive važnosti za tačasno kulturno delovanje med Slovenci.

Zois je prvi spoznal veliko kulturno in politično važnost gledališča v Ljubljani, kjer se je šopirila le laščina in nemščina. Slovenska književnost pa ni imela v tem času nobenega proizvoda za oder. Zois torej ni imel za oder slovenskih iger. Ako je hotel spraviti slovensko besedo na oder, moral se je sam lotiti dela. Dobil je pesmi, ki so jih potem peli italijanski operisti v deželnem gledališču z velikim uspehom. „Ko se časi nihče ni nadejal“, piše Kopitar, „da se bo pela slovenska pesmica med laškimi, je začel pevec ali pevka sredi spevoigre peti domačo pesmico, ki jo je zložil Zois, in v parterju in ložah je donel hrup in plosk, da ga ni možno popisati.“

Slovenske napeve so peli pevci med leti 1770—1780. Toda Zois se ni zadovoljil s tem; hotel je spraviti na oder slovensko igro in je prigovarjal Antonu Linhartu, naj jo spiše ali vsaj priredi. Za igralce ga ni skrbelo. In Linhart je navset Zoisu izvršil ter priredil veselo igro „Županova Micika“. Igrati so jo morali Linhartova soproga, sorodniki in drugi Zoisovi prijatelji, a Linhart je moral biti šepetalec.

Dne 28. decembra 1789 se je predstavljala Linhartova „Županova Micika“. Igrali so jo diletantje iz najboljših krogov, in igra je občinstvu izredno ugajala.

Leta 1790. je zagledala beli dan Linhartova druga igra. „Ta veseli dan ali Matiček se ženi,“ veseloigra iz francoščine po Beaumarchaisu. (La folle Journée ou le mariage de Figaro). Tudi ta igra je imela, zlasti zaradi svoje satire, popoln uspeh. Obe igri sta ostali stalno na repertoarju slovenskega gledališča. Že Prešeren je slavil Linharta kot začetnika slovenske talije in slavimo ga mi še danes, ko je „Županova Micika“ že stara 116 let. In čim večjo starost bo imela ta igrica, tem več bo vredna Slovincem, ker priča o utemeljitelju slovenskega gledališča.

Že l. 1779. je Žiga Zois ohromel; vendar je toliko okreval, da je še mogel obiskati svoje rudarje v Bohinju in na Štajerskem. L. 1789. pa je tako obolel, da ni mogel več hoditi in od l. 1797. ni več stopil iz hiše. 22 let je prebil v postelji. Tako je prenašal težko življenje in muke, vendar pa še vedno delujoč za blagor našega naroda. L. 1805., po odhodu Francozov, je bil odlikovan z zaslužnim komanderskim križem Leopoldovega reda. Umrli je 10. novembra leta 1819.

Po Zoisovi smrti je zapustila slovenska muza deželno gledališče za dolgo časa. Ni bilo namreč več moža, ki bi bil imel toliko vpliva, kakor ga je imel Zois, da bi spravil slovensko besedo na oder. S Zoisom je zaspala slovenska dramatika in se je zbudila šele leta 1848. Do tega časa pa sta gospodovali v deželnem gledališču zopet le nemščina in italijanščina.*)

*) Glej „Slovenko gledališče“: Anton Trstenjak. V Ljubljani 1892. Str. 25.—30.

Začetnik slovenske Talije je bil torej po Zoisovi inicijativi Anton Linhart. Bil je porojen dne 11. decembra 1756. l. v Radovljici. Izvršil je humanitetne tečaje ljubljanskega liceja in hotel vstopiti v jezuitski red; ker pa je bil uprav tedaj odpravljen ta red, je vstopil 1776. l. v samostan v Zatičini z imenom Kristijan. Pa že čez dve leti je šel na dunajsko vseučilišče ter se je pod vodstvom Sonnenfelsa učil rudarstvenih, trgovskih in finančnih vednosti. Dovršivši te študije, je služil v knezoškofijski pisarni v Ljubljani Vsled priporočila barona Žige Zoisu je prestopil k c. kr. ljubljanskemu okrožnemu uradu kot protokolist; v kratkem je postal c. kr. okrožnošolski komisar in pozneje tajnik kranjskih deželnih ustanov.

V prvi dobi svojega pisateljevanja se je bavil s pesništvom v nemškem jeziku. Ker mu pa pozneje ti lep-slovni nemški proizvodi niso ugajali, jih je nakupil in sežgal, kar jih je le mogel dobiti.

Linhart pa je na slovenski jezik prevajal tudi uradne razpise, sodeloval je pri Vodnikovih „Pratikah“ in bil tudi član c. kr. kmetijske (takrat imenovane: ekonomske) družbe. Poslovenil je Wollsteinovo knjigo z naslovom: „Bukve od Kugin Bolezen Goveje Živine, tih Ovac inu Svin“ i. t. d. Ljubljana 1792.

Zelo važno pa je njegovo, žal, nedovršeno zgodovinsko delo: „Versuch einer Geschichte von Krain und der übrigen südlichen Slaven Oesterreichs.“ 1788. I. Theil.

V predgovoru je ocenil do one dobe spisane knjige o zgodovini južnih Slovanov, dokazavši njih nedostatnost. Linhart je raztegnil svoje raziskavanje čez ozke meje kranjske dežele naglašujoč, da morajo zgodovinarji imeti več ozira na Slované ter biti objektivni. Ker je Linhart s tem delom zaslovel kot zgodovinar, so kranjski stanovi po smrti Jožefa II. nasledniku Leopoldu II. podali spomenico, zahtevajočo stare stanovske svoboščine. Sestavil jo je deželni historiograf Linhart ter je razložil v uvodu nekdanjo upravo stanov in na koncu navel splošne pritožbe in želje. Izdelal je tudi

ANTON LINHART.

spomenico glede Jožefinske uravnave davkov; opirala se je na zgodovinske in listinske priloge, ter se je 1790. leta prečitala v deželnem zboru. Umrl je 14. julija 1795. leta.

Letos poteka 110. leto, odkar je umrl Anton Linhart, začetnik in ustvaritelj slovenske dramske literature, in 149. leto, odkar je bil rojen. 11. decembra t. l. se more torej praznovati 150. rojstni dan Linharta. Nehvaležno bi bilo, ako bi se ne spominjali tega duhovitega in bistrovidnega rojaka, ki je že leto dni pred Prešernovim rojstvom z uspehom nastopil prvi kot slovenski dramatik na pozornico in ki je prvi deloval kot slovenski dramatik Linhartovi igri sta sicer le prireditvi nemške in francoske veseloigre, toda Linhart jima je znal vdihniti pristno slovenski duh in dati vsem osebam slovenske značaje, tako, da sta njegovii igri docela naši. Slava Linhartovemu spominu!

Ako primerjamo današnjo višino, do katere se je povzpelo slovensko gledališče od premijere „Županove Micike“, t. j. tekom 116 let, moremo biti zadovoljni. Slovenska dramatika in slovenska godba sta se vzlic vsem oviram razvili do tolike stopinje, da moremo z uspehom uprizarjati slovenske drame, slovenske opere in slovenske operete. Jos. Ogrinec, Jos. Jurčič, Jos. Stritar, Jos. Vošnjak, Anton Funtek, Anton Aškerc, Eng. Gangl, Fr. Govékar, Ivan Cankar, Fr. S. Finžgar, Rado Murnik in Fr. Milčinski so napisali Slovincem že lepo vrsto dram, ki se nam jih niti pred kritičnimi tujci ni treba sramovati in med katerimi je celó nekaj takih dram, ki tvorijo glavno oporo repertoira slovenskega gledališča; Foerster, Ipavec in Parma pa so uglasbili slovenske opere in operete, ki nam delajo čast. Gotovo pa bi se dvignila naša dramatika še višje, ako bi dežela in k temu poklicani zavodi podpirali naše avtorje vsaj v toliko, da bi se jim poplačala vsaj izguba časa pri spisovanju izvornih dramskih del, in ako bi imelo naše gledališče več igralcev - umetnikov! Z nezadostnimi materijalnimi in umetniškimi sredstvi pa se naša dramatika ni mogla in se tudi vbodoče ne bo mogla povzpeti nigdar do one umetniške višine, o kateri so sanjarili že njeni začetniki: Zojs, Vodnik in Linhart!

RAZNOTEROSTI.

Hotel „Union“ v Ljubljani. Naša Ljubljana je v neprestanem razvoju; nove ulice, novi trgi, novi deli mesta,

novi parki, novi spomeniki izpreminjajo lice slovenskega središča v čast in radost vsega naroda. Sedaj pa smo dobili še velikanski, vseskoz modern, z vsem komfortom opremljen hotel „Union“, ki je nov kras Ljubljane. Stojč na oglu Miklošičeve ceste in Frančiškanskih ulic, obsega ta 3 nadstropni hotel, ki je izvršen po genijalnem načrtu Hrvata pl. Vancaša, v podzemlju veliko vinsko klet, hladilnice, pralnico in razne kleti ter centralno kurjavo; v pritličju elegantno kavarno, fin restavrant, lift, okusno malo dvorano in največjo koncertno in plesno dvorano za 2000 oseb; v I. nadstropju je velika jedilnica za posebne prilike ter razkošno opremljeni apartamenti za tujce; v II. in III. pa so sobe za tujce. V hôtelu je preko 100 sob in sobic za goste z nad 150 posteljami. Hotel „Union“ obeta postati središče socialnega življenja v Ljubljani; v njem imajo prostora vse slovenske stranke. Zaslugo, da se je zgradil ta veliki slovenski hôtél, ima predsednik delniškega stavbnega društva „Union“, g. dr. Vinko Gregorič. Ravnateljstvo hôtela pa ima naš štajerski rojak, g. Anton Kampoš.

NAŠE SLIKE.

K. Maratta: **Mati božja.** (Umet. priloga.) Italijanski slikar (1626—1710) Maratta spada med odlične zastopnike italijanske umetnosti 17. veka. Slika je last g. Sr. Magolliča. — Srečko Magolič: **Prvi sneg.** Prezgodnji letošnji sneg je pokril deželo že v jeseni ter povzročil ogromno škodo. Naš slikar je podal lepo sliko z Golovca. — Jules Blaas: **Tekmovalna dirka.** Slika iz puste! Dvoje kmetiških voznikov tekmuje v hitrosti konj. Dramatična scena! — Robert Frangeš: **Medicina.** Prekrasen haut-relief, ki je bil odlikovan v Parizu in v Belem gradu, kot največji jugoslovanski kiparski umotvor. — Sofija Koner: **Božična pesem.** Bratec in sestra čitati pesem o rojstvu Sina Božjega! — P. P. Rubens: **Štirje deli sveta.** Impozantna slika iz cesarskega dvornega muzeja na Dunaju. Slika predstavlja Evropo, Azijo, Afriko in Ameriko s simboli oseb in živali. — Robert Frangeš: **Justitia.** Simbolističen relief najgenialnejšega jugoslovanskega kiparja. Ubijalec stoji s tožnico pred Pravico, na tleh leži žrtva. — **Narodne slike s panjev.** — Anton Linhart. Silhueta iz „Blumen aus Krain“. — Hotel „Union“, največji slovenski hôtél na Slovenskem.

SLOVENSKI HOTEL
„UNION“ V LJUBLJANI.

DRAGOTIN HRIBAR

LJUBLJANA.

Tiskarna

Založna knjigarna
Knjigoveznica

Trgovina s papirjem
pisalnim in risalnim orodjem ter
glasbenimi potrebščinami.

Sklad šolskih knjig in molitvenikov na debelo in drobno.
Zaloga poslovnih knjig in tiskovin.

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin

DRAGOTIN HRIBAR v Ljubljani.

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje izdelke, kakor: nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja oblačilca, telovnike za gospode in lovske telovnike itd. — Blago najboljše kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najuljudneje priporočam v nakupovanje omenjenih predmetov tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrt leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna ————— petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. —————

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Fran Govékar v Ljubljani.